శ్రీరస్తు

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరో విజయతేతామ్

శుభమస్తు

గోవర్ధనోద్ధారణము.

ఇది

శ్రీరాజా వేంకటాద్రి అప్పారాయ సచ్చరితము.

[illegible]

కవి ప్రశంస [illegible]

శ్రీ [illegible] పాలగంటి లక్ష్మీనరసింహరావుగారు.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

శ్రీగౌరీ [illegible] ముద్రాక్షరశాలయందు,

ముద్రింపఁ బడియె.

1928.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరో విజయతామ్.

శ్రీకాంతామణిఁ నాత్మవక్షమునఁ బాయక్ ♦ శేషాద్రిసంచారి యై
లోకాయంబు సగంబునంతటను, నా ♦ గబ్జాక్షి నాస్వాంతమునన్
జేకొంచున్ భువనాళిఁ బెంచి, తుదకున్ ♦ శిక్షించి, పుట్టించు, మా
డాకారంబులఁ బొల్చి వెల్గు పరశో ♦ భాద్రీశునిన్ గొల్చెదన్.

ఉ. పల్లవకామినీనయన ♦ వారిచరంబులు, కేశబృందభృం
గోల్లసనంబు, దివ్యరుచి ♦ రోక్తివిలాస జరాజనాదముల్
సల్లలితాననాబ్జచయ ♦ సంగతినొప్ప సురూపవారిలో
నల్లననాడు కృష్ణగజ ♦ మంచిత సత్కృపమమ్ముఁ బ్రోచుతన్.

మ. వరగోపీనయనాబ్జరాజి యలరన్ ♦ వైశంబ దేవేంద్ర బం
ధుర గర్వాంధతమోంబువోదఁ గపు సం ♦ తోషంబుతో ధేనువుల
కెరలన్ భానుకరంబుపోల్కి మనుపే ♦ కెంగేలుగోవర్ధనం
బురుసౌలభ్యముతోడనెత్తె మదిలో ♦ నూహింతునా హస్తమున్.

శుభ మస్తు.

పాత్రపట్టిక.

1. కృష్ణుడు.
2. గోపకులు.
3. గోపికలు.
4. విప్రకన్యలు.
5. బలరాముఁడు.
6. నందుడు.
7. దేవేంద్రుఁడు.
8. బృహస్పతి.
9. భటుఁడు.
10. అప్సరసలు.
11. ద్వారపాలకుఁడు.

పూర్వరంగము.

కవిప్రశంస.

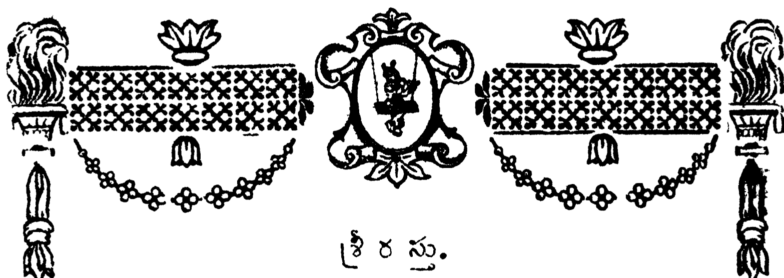
ప్రవేశము—పుష్పాంజలితో సూత్రధారుఁడు.

ఘనతరతరు లతి ♦ కాలతాంతములఁ
దరుణసంపతుల హ్రా ♦ శ్వాసితాత్మములఁ
బరిమళింపఁగఁజేసి ♦ వసుధసంపదకు
నలమిఁజేకూర్చెడు ♦ నిప్వసంతమునఁ
బ్రకృతి సుందరిమాడ్కిఁ ♦ బ్రాలినీమేషమునఁ
పోకొక్కగతి సుఖం ♦ బొనఁగూర్చుచుండఁ
బరిమళానిలములఁ ♦ బంసువెన్నెలలఁ
గలకాలమన్వచుఁ ♦ గడచునీరేయి
హాయినుండఁగనీక ♦ నందలముకన్న
ఘనహాటక ప్రద ♦ ర్శనముంచుఁ దెచ్చి
యూరక జాగుచేయుచు ♦ నుండెనచుచు
గోసమూచకుఁ డోస ♦ భాసమ్యులార!
చెలువంపు నెలయూలి ♦ చెలిగిపోయెఁబోలె,
క్షణభంగురంబీవ ♦ సంపత్ప్రభవము
కలకాలమొకరీతి ♦ నిలువంగఁబోదు
సత్యంబుచెప్పెద ♦ సర్వవిదులకు
సత్కీర్తిసంపదే శా ♦ శ్వతసుఖావహము
కాన మీహృదయముల్ ♦ గరఁగించుకొన్న
సమాధికానందంబు ♦ సమకూర్చుకొఱకు
నొకనూతనంబుఁ బ్ర ♦ యోగింతుఁగనుఁడు

పౌరుషంబున ధర్మ ♦ పరిపోషణమున
దక్షిణాపథమేలి ♦ రిపు తేజమహిమ
గల కాలమును వెల్గు ♦ కాకతీయాంధ్ర
వీరభూపాలుర ♦ విజయసేనలకు
నాయకుల్గా దండ ♦ నాథులుగాను
నెలవున్న వెలమభూ ♦ నేతలానాఁడు
శౌర్యవిఖ్యాతి బొ ♦ జనులుగా మించిరి
ఆంధ్ర వెలమాన్వ ♦ యంబులలోన
బిరుదగద్యలు గొన్న ♦ విస్ఫూర్తిగోత్ర
వరుల సర్వారాయ ♦ వంశభూషితులౌ
ఘన దాన ధర్మార్థి ♦ ఖనులైనవారు
నుయ్యూరు మాండలి ♦ కోర్వీధవుండు
నైన రాజారంగ ♦ యాప్పారాయనికి
పుత్రయోగప్రాప్తి ♦ పాత్రధన్యుండు
ఘనకవీంద్రులరీతి ♦ గన్నటియుతెంచు
నాంధ్రాంగ్లభాషలం ♦ దభ్యాసకుండు
సూరివర్యహితుండు ♦ సుజనసమ్మతుఁడు
నైనట్టి శ్రీవేంక ♦ టాద్ర్యప్పరాయు
రుచిర వాగ్విభవు నె ♦ ఱుఁగరే వీరు!
ఆకవిరాజేంద్రుఁ ♦ డతికౌశలమునఁ
బ్రథమంబునను పృథ్వి ♦ రాయాంతకృతియు
నా వెన్క దుర్యోధ ♦ నాంత రూపకము
వరుసగా మఱికొన్ని ♦ పద్యమాలికలు
లిఖియించి యిప్పుడు ♦ లీలావతారు

శ్రీకృష్ణదేవుని • చిత్రచారిత్ర
లందొక్క కథరూప • కాకృతితోడఁ
దనరు గోవర్ధనో • ద్ధారణంబనగ
పలుకు పల్కునఁదేనె • లొలుకరచించె
నానాటకము యిప్పు • డాడుచున్నార
మరసి యానందింపుఁ • డయ్య మీరెల్ల
వేషమించెనటంచు • విసువకుఁడయ్య
యారంభమగు నాట • కాభినయంబు
వినవచ్చు నల్లదే • వేణుగానంబు
చెవులఁదన్పుచునుండెఁ • జిఱుగజ్జెరవళి
యాలింపుఁడదే • యంభారవంబు
కోకో యనెడి గోప • కుల కుంచెలవిగొ
వేణుగోపాలుండు • వేంచేయుచుండె
సావధానులుగండు • సాధువులార!

(పుష్పాంజలివిడచి నిష్క్రమించుచున్నారు.)

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరో విజయతామ్.

శుభమస్తు.

గోవర్ధనోద్ధారణము.

ప్రథమాంకము.

ప్రవేశము—గోపబాలురు.

1 వ గోప—వో! వో! ఇటు. ఇటు. అరరే! చూచితిరా! ఈయూఁబోతు మనమాటలఁ జెవిఁ బెట్టక, తన యిచ్చవచ్చిన దారినే పోవుచున్నదే!

2 వ గోప—మఱలు. మఱలు. ఓహో! దీనికి నొడలంతయుఁ బొగ రెక్కి, క్రొమ్ముల కెగఁబ్రాకినదిరా. కావున నెదురైన వారిపై నంత తలవిసరుచుఁ బైబడుచున్నది,

3 వ గోప—ఓరీ! దీని నాప మన తరముగాదురా! కృష్ణుఁడైనను బలరాముఁడైనను రావలెనురా!

4 వ గోప—ఇదే మన కృష్ణుఁడిటకు వచ్చుచున్నాఁడు. ఓరీ! కృష్ణా!

(మురళి వాయించుచు కృష్ణుఁడు ప్రవేశించును.)

కృష్ణు—ఏమి! ఏమి యుపద్రవము వచ్చినదిరా! అట్లు కేకలు వేయుచున్నారు.

1 వ గోప—కృష్ణా! ఈయాంబోతు మామాట వినకున్నదిరా! నీవు పోయి దాని నావలకుం దోలితెమ్ము.

కృష్ణు—అదచాల సాధువృషభమే. ఇట్లేల చేయుచున్నది? మీరు దానిని గఱ్ఱలతోం గొట్టి రెచ్చఁగొట్టి యుండవలెనురా! (తనచేతిలోనికఱ్ఱను గిరవంబడవైచి) నేనిదే దాని మఱల్చి వచ్చెదను.

గోపాలురు—వలదు. వలదురా! కృష్ణా! అదిచాలఁ గోపముగానున్నది. నీవు కఱ్ఱలేక దాని సమీపింపరాదు.

కృష్ణు—కఱ్ఱయుండిన మాత్రము నాకెట్టి సహకారి యగును? నీవు తెలియ దూరకుండుము. (నిష్క్రమించును.)

3 వ గోప—చూచితిరా! వింత. మనల జూచినంతటనే, కొమ్ములు నిక్కించి, తలవంచుకొని బుసకొట్టుచు వెంటబడినది. కృష్ణుం జట్టిపోయి యట్టె మెడ నిమురగా నాతనిచేయి నాకుచు న్నది.

4 వ గోప—మన కృష్ణునియొద్ద నేదో మాయ యున్నదిరా.

కృష్ణు—(ప్రవేశించి) ఓరీ! ఆంబోతు దానికదియే పోయినది చూచితిరా.

1 వ గోప—నీకేమైన మంత్రము వచ్చునా! కృష్ణా!

కృష్ణు—వెఱ్ఱులారా! కన్నులతోం జూచుచుండియు నింకను మంత్రమున్నదను కొన్నారా? దీని రహస్యము చెప్పెద వినుండురా.

తే. గీ. భూమిచేదైన సాధింపఁ ◆ బోవునపుడు
దాని కొపయుక్తముగు దారిఁ ◆ దలపవలయుఁ;
గరుణచేతను వశమైన ◆ కఠినజనులు
శౌర్యమున నెల్లవేళల ◆ సాధ్యపడరు.

తే. గీ. కాంచరే! మీరు కొట్టంగ ◆ [illegible]యుఁ గినిసి
పోవువఁగావచ్చు వృషభమే ◆ [illegible] దయను
దువ్వ, శాంతించి తనదారిఁ ◆ దోలఁగ పోయె
మంత్రమని మీరు వెఱ్ఱులై ◆ మదిఁ దలంప.

1 వ గోప—మేము దువ్వఁదాఁక నెక్కడిది? అది చూడఁగనే మా పైఁబడుచుండె.

2 వ గోప—పోరా! కృష్ణా! ఈ యొక్కదాని కిట్లుంటివి అదిగో మేము మేపు మందలు చూడుము. నీవు మేపునది చూడుము. నీవన్నియు బలిసి, నవనవలాడుచు, బాగుగఁ జూచిన దృష్టి తగులునేమో యనునట్లుండ, మావి బక్కచిక్కి జోరీఁగలతో గొట్టుకొనుచు, నెట్లెట్లో యున్నవి. దీనికేమందువు.

కృష్ణ—అరెరే! ఇదికూడ మంత్రములనియేనా మీబుద్ధి, నావలెనే మీరుకూడ మీగోవులను శ్రద్ధతోఁ గాపాడుచున్న యెడల నవియును బలిసి బాగుగ నుండునురా! అట్లుగాక మీరు మీమీ మందల నడవికిఁ దోలి, యేదియో యొక చెట్టునీడను గోలికాయలో, గోతికొమ్మచ్చిగో యాడుకొనుచు మఱల సాయంకాలము దనుక మందల వంకనే చూడక యవి యేపులిపాలనో, యే చిఱుత చేతనో పడినదైన నెఱుఁగకున్న వాని గతి యెట్లుండునురా! ఇఁక నేనో—

1 వ గోప—నీవు పిల్లనగ్రోవి వాయించుచు గోపికలతో నాడుచుందువు.

కృష్ణ—ఓరీ! నేనట్లాడిననేమి? నా మిత్రగణములైన గోవులపని నే మఱచుదునా! ఉదయముననే గోవులఁ దీసికొని, లేఁత పచ్చిక గలచోట్లు వెదకి మేపుదును. వానికి క్రూరమృగంబుల వలన భయంబు గలుగకుండఁ దఱచు మందచుట్టును దిరుగుదును. ఏదైన నొకదాని కించుక రోగసూచనలు చూపట్టెనేని, తోడనే మన యయ్యలతోఁ జెప్పి దానికి మందిప్పించుదును. మందలోఁగల ప్రతి గోవునందును స్నేహ భావంబున మెలఁగుచు, వాని నన్నిటి నాతోఁబుట్టువులుగా నెంతును ఇఁక నే గోపికలఁగూడి పాడిననేమి? కోఁతులతోఁ జేరి యాడిననేమి?

అదిగాక మీరు దృష్టిదోషము తగులునని యేదియో చెప్పు చున్నారు. శరీర జాడ్యముచే నేదియైనఁ గృశించి చెడిపోవలెను గాని, చూచి మెచ్చుకొన్నంత మాత్రమున నేయపాయమైనఁ గలుగఁ గలదా! అదిగో! మీగోవులలో మంచివానికిఁ దలలను గొమ్ములకు వెండ్రుకల దాళ్లు, పాదిగవ్వల పేరులు నింక నేవేవియో కట్టియున్నారు. అదిగో! ముద్దులమూటగట్టు నా తెల్ల యావున కేమైనఁ గట్టితినా! దానియందము చూడుడు.

సీ. నిండు చందురునివె ♦ న్నెలఁబోలె శాంతమై,
ధవళమై, నునుపైన ♦ తనువుతోడఁ
వాటమౌ వంపుతో ♦ వరమనోహరములై
సిగసిగ ల్గలకొమ్ము ♦ సొగసుతోడఁ
బుణ్యకాంతిముఖంబు ♦ పోలిక సిరులొల్కు
ముద్దుమూటలఁగట్టు ♦ మోముతోడ
నమృత భాండముభంగి ♦ నమలమై క్షీరసం
పూర్ణమై నిండైన ♦ పొదుఁగుతోడ

తే. గీ. నమరిభామల నసమనా ♦ కమల విహార
ణంబు సేసెడి విధమున ♦ నాలమంద
లంగుఁ దిరిగెడునాయావు ♦ నందమెంచఁ
గమలభవునికి నాశ్చర్య ♦ కరముగాదె.

ఏదిరా! దానికింక నేదృష్టియుఁ దగులదేమి? పిచ్చియూహల విడిచి మీగోవులఁగూడ భద్రముగఁ గావాడుదురేని నావాని వలెనే మీవియు బాగుగ వర్ధిల్లఁగలవు.

1 వ గోప—సరియే! సమాధానములకేమి లెమ్ము. ఎవరికుట్లు వారు వెలికిఁ జెప్పెదరా. పోనిమ్ము, అవులనుగురించి యిట్లు చెప్పితివి. అద్భుతములైన నీయితర చర్యలనుగురించి యేమందువు? అవి

మనుష్యుల కసాధ్యము లేకదా! నీయొద్దఁ దప్పక యేదియో యొక గొప్ప మాయ యున్నది.

[illegible]—ముసలమ్మలతోఁ బాటుగ మీరుకూడ నాపనులఁ బొగడుచున్నారా? నంచుకంత ధైర్యము గలిగిన నవి యెల్లరకు సులభములే సుమా!

సీ. గాలియైనను మాయఁ ♦ జాలక ముదుకంపు
ఘనీఁగూల నాదేటి ♦ పరుసుఁదనము
అల్లకింద్లేపారి ♦ యుపరి తచ్చినవారి
కోపం బడంగించు ♦ లే పటిమము
పడి నింగి కెగయని ♦ నిఘదకాళ్ళబకంబు
మెడవొంపు లేపాటి ♦ గమసుఁదనము
మొసలకి పడియున్న ♦ ముసలిపామును దల
మట్టించుటదియెంత ♦ మగతనంబు,
తే. గీ. మదిఁ దలంపక మీరలు ♦ మానవునకు
సాధ్యములు గావనెదు నాదు ♦ చర్యలెల్ల
నింతుకంత ధైర్యంబుతో ♦ నెనఁగిరేని
సులభముగ మీకుఁజేయంగ ♦ వలనుపడవె.

అదిగాక సోదరులారా! మనసారఁ బూనిరేని సత్యపరాక్రమ సత్తులకు నసాధ్యమొకటి యున్నదటరా? మనము సాందీపుని సాతకడ చదువు కథలను తలపునకు దెచ్చుకొనుడు.

సీ. సగర నందనులు తు ♦ రగముకై భువిఁద్రవ్వి
చెలఁగి మున్నీరుగాఁ ♦ జేయలేదె
ఘనతపోనిధియౌ న ♦ గస్త్యుండు కోపించి
సాగరోదకమెల్లఁ ♦ ద్రావలేదె?
వీరులౌ వానరుల్ ♦ విక్రమంబున భూరి
గిరివరంబుల నూడఁ ♦ బెఱుకలేదె!

తనమాట నిలుపంగ ♦ మును గాధినందనుం
డపరదివంబుఁ జే ♦ యంగలేదె

తే. గీ. శక్తియుతులకు దైవంబు ♦ సాయమున్న
నలవిగానిది చూడ నీ ♦ యవని లేదు
నీవు నేను నయ్యాదిగాంచి ♦ నిర్వోఁగున
విపులమాయాబలం బంట ♦ నేత్రరసము.

1 వ గోప—పోనిమ్ము. కృష్ణా! నీవు మాన్నిహితుఁడవని యడిగితిమి. నీగుట్టు నీవు చెప్పక యేవేవియో సమాధానములు చెప్పుచున్న మరల నోరెత్తము లెమ్ము.

కృష్ణు—చెలికాఁడా! నిజము చెప్పిన నిష్ఠురమా!

2 వ గోప—పరికాని, నీవిన్నినీతులు చెప్పుచున్నావు, నిన్న తెలిసిన వాఁడవుగదా మొన్న గోపికలు స్నానముఁ జేయుచుండగా వారి గుడ్డలఁ దలపై నిడుకొని చెట్టున కెగఁబ్రాఁకితి వెందుకు? మనలో మనమాట; ఏమిచెప్పుము.

కృష్ణు—(నవ్వి) ఓరీ! ఇది మీకెట్లు తెలిసినది?

4 వ గోప—ఆగోపిక లేవచ్చి పల్లెయంతయుఁ జెప్పిరి.

కృష్ణు—(నవ్వి) ఓహోహో! అట్లా! నీచేల యూరకఁ జేయవలెనని యనుకొనుచున్నారు; కావునఁ జెప్పెద, సోదరులారా! నామనసునకో యీభువిఁగల కార్యములందు నెక్కుడు తక్కువలు లేవుసుండీ! నాకన్నియు నొక్కరూపే. మాయమ్మ యశోదయొద్దఁ బాలు ద్రావుటెంత సులభమో, ఘోర రాక్షసులతోఁ బోరి వారి రక్తము పీల్చుటయు నంత సులభమని నా యభిప్రాయము. ఉట్టిపైనున్న కుండవెన్నఁ దూటు పొడుచుట యెంతగొప్పయో, మదించిన యేనుఁగు కుంభస్థలముల ఛంఘ్రి యొనర్చుటయు నంతటిదే యన్నియు నానమ్మకము. అనేక, వీరులఁద్రుంచి, శత్రు

రాజుల పతాకము మోపికొనివచ్చు టెంతఘనకార్యమో, నే మునిఁగియున్న గోపికల వస్త్రములఁ దలపైఁ బెట్టుకొని పారిపోవుటయు నాకంతటి ఘనకార్యమే.

చ. పవలయమునామఁ గర్మముల ♦ గొప్పది చిన్నది యన్న భేదభా
వవిధము లేదు నాకుఁ బశు ♦ వర్గము లన్నిటిఁ జిన్నకఱ్ఱతోఁ
దవిలి మరల్చునట్ల పడి ♦ భామినియున్, భువనాళి నెల్లనన్
జివిఁ బరిగింపనేర్తు నిదె ♦ తెల్పితి నావగు చిత్రచర్యలన్.

ఉ. బాలసఖాళి! మచ్చరిత ♦ భంగుల నిక్కమెఱుంగ నెవ్వరుం
జాలరు; నాకు నిష్టమగు ♦ చందము వర్తిలుచుందు నెందు; నా
లీలల కిద్దమూలబలము ♦ లేదు; జగత్త్రితయంబులోని జీ
వాలిని నాదుఁ జేయుదు న ♦ నంత కృపామతిఁ గాంతు నెల్లరన్.

ఉ. కాపురుషత్వలోపిహితి ♦ కార్యము లెప్పుడుఁ జేసి, నిర్దయన్
పాపమునుండి తొలి సమ ♦ భంగిని పాలకులఁ గూర్మిఁ గాంచినన్
శ్రీవిభవంబుల న్బడసి ♦ చేయుదు రుత్తమమౌ పథంబు; దు
ర్భావముగల్గు పాపులు వి ♦ పత్తులపాలగు చుంద్రు మిత్రమా!

2 వ గోప—నీవిప్పుడు చెప్పినదాని కంతకు నాకర్థమెంతుఁ దెలియలేదు. పోనిమ్ము. నీవు మాకు మిత్రుఁడవు మేము నీకు హితులము. ఇంత చాలదా!

కృష్ణు—నాకుఁ గావలసినదే యంత, తక్కిన తెలివితేటలున్నను లేకున్నను నాకొక్కటియే.

3 వ గోప—మేము పట్టి మోటువారము. ఐనప్పటికిని నీవారము ఏకి నీవింతదాఁక జెప్పిన యాపెద్దపెద్ద యాటలలో మమ్ముఁ జేర్చుకొనరాదా?

కృష్ణు—నాకంతకంటెఁ బరమానందము వేఱుగనున్నదా! ఇదిగో ఇప్పుడొక చిత్రము చేసి వేడుక సందుదము.

1 వ గోప—
2 వ గోప— } సరి గాని యిప్పుడు మాకాఁకలిగా నున్నది. ఇండ్లకుఁ బోయి భుజించి మరల వచ్చి యాడుకొందము.

కృష్ణు—ఇప్పుడంతదూరము పోనవసరము లేదు. ఈయాటలో మీ యాఁకలి గూడ తీరనున్నది.

3 వ గోప—కృష్ణా! ఏదైన నగాధ సంకటమున మమ్ముదింపి పని చేయఁదలచితివా!

కృష్ణు—మిమ్ముదింపి నేనుకూడ దిగరాదనే. భయపడవలదు. అదిగో ఆవనములో గొప్ప ధీమంతులుగా నటించుచున్న బ్రాహ్మణు లేదియో, యజ్ఞము చేయుచున్నారు, కనఁబడుచున్నదా?

1 వ గోప—ఆ!

కృష్ణు—వారల కడకుఁబోయి మీమందఱము చాల నాఁకలిఁ గొని యుంటిమనియుఁ గావునఁ గొంచె మన్నము పెట్టుఁడని మీరు నడుగుఁడు.

1 వ గోప—పోయినవారల కన్నమిడకుండుట యట్లుండగా వారి యాగభూములఁ జేరఁబోయితిమని తన్ని పంపరుగదా!

2 వ గోప—ఆ! తన్నిన మనమేనా యూరకుండువారము!

కృష్ణు—మీరెందులకు భయము? మీమీదెవరైన దెబ్బ పడునప్పటికి వచ్చిన మూడులోకములు తలక్రిందులు కావలెను. పొండు.

1 వ గోప—సరే పోయెదము.

(గొల్లలిద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

3 వ గోప—కాని దీనిలో పేమున్నది? వారిష్టమైన నన్నము పెట్టెదరు. లేకున్నఁ బొమ్మనెదరు.

కృష్ణు—నీవ్వారిక చూచుచుండుము.

4 వ గోప—వారు మనకన్నము పెట్టరేమో.

కృష్ణు—పెట్టకపోవచ్చును.

4 వ గోప—ఇఁక మన కన్నమో?

కృష్ణు—దానికదియే వచ్చును.

3 వ గోప—అదెట్లు?

కృష్ణు—అదియే దీనిలో వింత. విప్రులు మన కన్నము పెట్టరు. ఐనను మన కన్నము దొరకఁగలదు.

4 వ గోప—ఎట్లు దొరకును? అదిగో! మనవారి నాదారినే రావలదని యెవ్వరో యాటంక పెట్టుచున్నారు.

3 వ గోప—బ్రతిమాలుకొని యదే వనము లోనికిఁ బోవుచున్నారే.

4 వ గోప—మన కన్నము దొరకునట్లు నాకు నమ్మకము లేదు.

కృష్ణు—నీవూరకుండవుగా? మీకాఁకలిదీరు యోగమున్నయెడల దాని యంతట నదియే యన్నము వచ్చి మీనోటఁ బడఁగలదు. లేక యోగము లేకున్న మీయిండ్లకేగిన మీ యమ్మలుకూడ మీ కన్నము పెట్టరు.

4 వ గోప—అదుగో! మనవారు వట్టిచేతులతోడనే వచ్చుచున్నారు.

3 వ గోప—వెనుక పంపెద మనినారేమో?

4 వ గోప—గొల్లలమైన మనము కోరుటయు వారు పంపుటయుఁ గూడనా! మనవారి మాడు మొగములు, తప్పటడుగులు చూడ నాకాశలన్నియుఁ బోయినవి.

1 వ గోప—(ప్రవేశించి) కృష్ణా! "బ్రాహ్మణోత్తములు యజ్ఞములు చేయుచున్నను గొల్లగాడికెల కన్నమా" అని మమ్ముఁ బారఁ దోలినారు. మమ్ము నిష్కారణముగాఁ బంపించితివి.

కృష్ణు—మీరెవ్వరి నడిగినారు?

4 వ గోప—ఆ బాపనయ్యలనే.

కృష్ణు—ఈసారిపోయి యా బాపనమ్మల నడుగుఁడు. మీ కన్నము తప్పక పెట్టుదురు.

1 వ గోప—ఊఁ హఁ! నావల్లకాదు. మగఁడు వద్దన్నఁ బెండ్లాము పెట్టునా?

కృష్ణ—పోనీ! నాపేరు చెప్పి యడుగుఁడు.

2 వ గోప—నీపేరు నీవేపోయి చెప్పుకొనుము.

కృష్ణ—ఓరీ! నేనీయుదయమున వృషభమును దోలిపెట్టినందుకైనఁ బోరాదా?

1 వ గోప—సరియే! ఈసారి వారు పెట్టకున్న మమ్ముల మరలఁ బొమ్మనరుగా!

కృష్ణ—అట్లే పొమ్ము.

2, 1 గోప—(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

కృష్ణ—ఓరీ! లోకములో నెంత గొప్పవానినయిన మనపై లేకున్నను వాని యాఁడువారి దయయున్నఁ జాలునని మీ రెఱుంగరు కాఁబోలును.

3 వ గోప—ఈసారి నీమాట నిజమగునట్లున్నదే కృష్ణా!

కృష్ణ—నామాట యెల్లప్పుడును నిజమే. అసత్యమైనను నిజమే. అదిగో! మునివారు పోయినతోడనే దాహమిచ్చి లోనికిఁబోయి యన్నపుగుండలఁ దామే మోసి యిక్కడకుఁ దెచ్చుచున్నారు. చూచితిరా? ఈమాత్రము దయలేని యప్పుడు వారి మగలెంత నిష్ఠతో నెన్ని తపస్సులు చేసిననేమి?

(ప్రవేశము—1, 2 గోపాలురు, వారివెంట నలుగురు
విప్రకన్యలు అన్నపుఁ గుండలతో)

కృష్ణ—తల్లులారా! అడిగినది పెట్టిగొల్లవేగదా యని యావలకుఁ దోలక మృష్టాన్నంబుల దెచ్చుటయు, నందులో మీరలు గొని వచ్చుటచే మీకు వందనములు. బరువైన యీభాండముల

మోయుటచే అమ్మా! మీకరపల్లవంబు లెంత నొచ్చెనోకదా! మావారిచేఁ బంపకపోయితిరా?

విప్రకన్య—కృష్ణా! చిన్నబిడ్డలగు మీరలడిగినప్పుడు అన్నముఁ దెచ్చుట యొక కష్టమేనా?

కృష్ణు—అమ్మలారా! మీ హృదయములు దయారస పూరితములు. కావున నట్లనుచున్నారు. దయయేగదా సకల ధర్మములకు మూలకారణము. మరియు, నోతల్లీ! తనకు గలిగియు క్షుదార్తుని నిరాకరించునంతటి పాతకమును, అన్నదానమంతటి మహాపుణ్యమును లేవుగదా!

చ. శ్వపచుఁడటంచు హీనకుల ♦ జాతుఁడటంచు క్షుదార్తునిన్ మదిన్
గృప విడియన్నమీయ కుడి ♦ కించెదు వారలు మేలుఁగాంతురే
తపముల నెన్ని జేసినను ♦ దప్పరి నిర్మలదీక్షతోడనే
జపములఁజేసినన్ వివిధ ♦ శాస్త్రచయంబుల నెన్ని నేర్చినన్.

1 వ విప్రకన్య—(తనవారితో) ఔనే! వదినా! చిత్రము. మొదట నీగోపబాలురను నిరాకరించినతోడనే యజ్ఞమాచరించు మన వారికి యాగ మంత్రములు స్మరణకు వచ్చుటమానె. అగ్నులు దీప్తిదగ్గెను. హోమిలు కలవరపడఁ జొచ్చిరి. కాని మనము వీరికి అన్నభాండములతో వెడలిన తోడనే మఱల యజ్ఞకార్యము నిరభ్యంతముగా కొనసాగ ద్రొడఁగెను. ఆశ్చర్యము!

2 వ విప్రకన్య—ఆశ్చర్యమేమున్నది. అన్నమడిగిన వారిని నిరాకరించిన మనవారికి ధర్మసూత్రము తెలియుటకు యజ్ఞాధిపతియగు దైవము అట్లుచేసెను. ఇఁక పోవుదము రండు. నాయనలారా! మీరు సావకాశముగా భుజింపుడు.

గొల్లలు—అమ్మా! నమస్కారము.

విప్రకన్య—(అన్నపుఁగుండలనిచ్చి నిష్క్రమింతురు).

వ గోప—ఏమోయి కృష్ణా! నీమాట యూసువారందరు నిట్లు విను టకుఁ గారణమేమి?

వ గో—అక్కడనుఁబోయి మేము నీపేరు చెప్పినతోడనే యొకరి మొగమొకరు చూచుకొని లోలోన నవ్వుకొనుచు నట్టికుండల గిన్నెల నెత్తివి మోసికొని పఱుగున వచ్చిరి ఏమి! లేవునేఁబిలి చెద. ఏమాత్రము వచ్చెదరో చూడు!

కృష్ణ—నాలోనేమున్నది? ఆసువారి స్వభావమట్టిది.

మృదులములౌ స్వభావములు ♦ మదిని వంతలఁ జూడలేనియా
హృదయపుమార్దవంబుఁ గల ♦ యింతులు "దేహి" యటన్నవానినే
యదనుని భిక్షమీయకయె ♦ యూవలఁ దోలరు, వార లట్టిరో
టవి తొలుకకారణంబు మగ ♦ లందఱు వారల నెమ్మి గోరఁగన్.

అంతటి దయాపరలు గావుననే పిల్లలఁ గని పెంచుపని వారిపాలఁ బడినది మన మెప్పుడైన మందల నేమఱినప్పుడు కొట్టునది యయ్య లు బుజ్జగించునది యమ్మలు గదా!

1 గోప—ఔను నీవన్నది నిజమే. మాయయ్య యొకనాడు దూడపగ్గ ములాడఁ జెంపపైఁ గొట్టగా మాయమ్మ నమలుట కిన్ని పేలాలు నోటిలోఁ గొట్టినది.

2 గోప—ఇదేమి? ఇప్పుడు బలరాముఁడు, నందుఁడు వచ్చుచున్నా రెందులకు?

కృష్ణ—ఇంకొకవేడుక జరుగనున్నది. గొప్పవేడుక!

1 గోప—ఏమది?

కృష్ణ—వీరింద్రయాగము చేయుటకు నాతో నాలోచింప వచ్చుచు న్నారు. దేవలోకములో భోగములన్నియు ననుభవించు యిం ద్రునికి వేఱుగ యాగమెందులకు? యాగము మాన్పించి, యాగ పదార్థములన్నియు మన వారలు కడుపునిండఁ దినుట కొప్పించెద జూడుఁడు.

ప్రవేశము—బలరాముఁడు; నందుఁడు.

నంద—కుమారా! ఇదేమి? ఈయున్న పుట్టకుండలు, ఈకూరముంతలు ఇవన్నియు నెక్కడివిరా!

కృష్ణ—నాయనా! ఈపొగరెక్కిన వృషభము నావలెఁ దోలి వీరు చాల నలసి యాఁకలి గొనిరి. కావున విప్రాంగనల నడిగి వీరి కింత భక్ష్యముల పెట్టించితిని.

బల—తమ్ముఁడా! అన్నిటిలో నీవేనా?

కృష్ణ—ఔనన్నా! అన్నిటిలో నేనే, నాతో నన్నియును. అదినాకు పుట్టుకతోడ నున్నపుడు వలదనినఁ దప్పునా?

నంద—కృష్ణా! నీకెప్పుడును బెద్దవారితో నాటయే!

కృష్ణ—నాకున్న మాటయే పెద్దపెద్ద వారితో నాన్నా!

బల—అబ్బ! నీవు చాలఁ జతురుఁడవులెమ్ము. కాని తండ్రిగారేదియో నీతోఁ జెప్పవచ్చిరి. నెమ్మదిగ వినుము.

కృష్ణ—(సంతోషపూర్వకముగా) నాయనా! ఏమది?

నంద—ఆ! మరేమియు లేదు. ఇంద్రయాగము చేయుదుము. రమ్ము.

కృష్ణ—(అనిష్టముగ) చేయింపుఁడు.

నంద—నిన్ను బిలుచుకొని పోవుటకు వచ్చితిని.

కృష్ణ—నిర్ణయించు పెద్దలు తాము. నేనెందుకు?

బల—నీవుకూడ లేని యేసంబరమును అమ్మ యియ్యకొనదు.

కృష్ణ—నేఁ జేయుమనినఁ జేసెదరా?

నంద—ఆటంక మేమున్నది?

కృష్ణ—వలదనిన మానుదురా!

నంద, బలరా—(ఊరకుందురు.)

కృష్ణ—పోనీ. మనలో మనమాట. ఒకవేళ మనము చేయుట మా వేసిన నేమగునో?

నందు—ఆ! ఆ! ఎంతమాట! దేవరాజు కోపించును. పశ్వులు చెరి యవు.

కృష్ణ—ఇప్పుడీ యాగము చేయుటచే మీకేమైన నష్టము ప్రయోజన యు నున్నదా?

నందు—రెండును విశేషముగనే కలుగును.

కృష్ణ—ఎవ్వరయిన నిట్టిపని చేయుట, చేయకున్న నేరికి కోపము వచ్చు ననియా? లేక దానివలన మనమేదైన లాభము నొందవచ్చు ననియా? రెంటిలో నేది ముఖ్యము.

నందు—లాభము గలుగుటయే ముఖ్యము.

కృష్ణ—ఎవ్వరికయినఁ గోపము వచ్చునని కాదుకదా?

నందు—కాదు.

కృష్ణ—అట్టిలాభ మాపనిచేయకయే వచ్చుచుండ మఱియు నాపని చేయుట వ్యర్థమగునా?

నందు—అవును.

బల—లేనిపోని భారము తలపై వేసికొనుటకదా?

కృష్ణ—ఇట్టి యాగముచేసి యెన్ని యేండ్లయినది?

బల—ఎన్నో మాకు లెక్కా?

కృష్ణ—ఈసారి మానివేయుఁడు. మనకేమి యుపద్రవము గలుగునో చూచెదము.

నందు—ఈసారికి మాత్రము చేసిననేమి?

కృష్ణ—ఇఁకఁ బ్రతి పర్యాయము నీసారియే యందురు. నాయనా! మీకు సందేహమెందులకు?

ఉ. ధారుణి గొప్పకార్యములు ♦ దారతఁ జేయుట లాభమేదో చే
కూరు నటంచుఁగాక, మఱి ♦ గొంకక చాలధనంబు నెవ్వరే

నూరక పాఱఁబోయుటది ♦ యొప్పదు దుర్వ్యయ మౌను గానని
ష్కారణ మిట్లుచేయుటలు ♦ గాంచిన విజ్ఞులు నింత సేయరే.

ఉ. కారణ మేదిలేక భువిఁ ♦ గార్య మదొక్కటి గల్గదింక నా
కారణకార్య నిర్ణయ మ ♦ ఖండ బలాఢ్యులైన దాఁటఁగా
నేరరు సృష్టిజాల మొక ♦ సేమముఁదప్పి చరింప దెప్పుడున్
మీరొక రీగ్లొనర్చుటలు ♦ మేలొకొ? లెస్సదలంచి చూడుఁడీ.

ఉ. ఇచ్చ తెఱంగు కారణ మొ ♦ కింతయు లేక చరించు నాజనుల్
గిచ్చియటంచు బాలకులు ♦ పేఁడి నవ్వుచుఁ గేలిసేయు రో
సచ్చరిత ప్రభావులయి ♦ సర్వమెఱింగిన మీరె సేయఁగా
వచ్చునె! యూరలోనఁ దల ♦ వంపుల కోర్చుచు నూరకుండరే.

బల—(కొంచెము కోపముతో) మాటలు చాలనేర్చితివని మేమెఱుఁగుదుము లెమ్ము. ఈయాగము మానుటచే నింద్రునికి గోపము వచ్చిన నీవడ్డు పడఁగలవా?

కృష్ణ—అన్నా! ఇంద్రునికిఁ గోపము వచ్చిన నేనడ్డుపడు విషయము తరువాత. కాని యాతనికిఁ గోపమువచ్చినను మనకేమి కొఱఁత! స్వర్గమునకుఁ బోవలసినప్పుడుగదా మనకు వజ్రభయము!

క. కోపింపనిమ్ము శక్రునిఁ
గోపించిన మనకదేమి ♦ కొఱఁతవమును, స్వ
ర్గాపేక్ష నంత్యకాలము
ప్రాపించినవారు గారె ♦ భయ మందఁదగున్

అంతేకాక,

మ. సురనారీ జనలాలనంబుల గనున్ ♦ బోలింతలన్ నాకమం
దుర భోగంబులఁ గ్రిందుమీఁదెఱుఁగకే ♦ యుప్పొంగు దేవేంద్రుఁడీ
ధర నేమూలనొ వెఱ్ఱిగొల్లలు తనున్ ♦ దప్పించి యాగంబు సే
యరటంచున్ గ్రహియించునే భయముతో ♦ నల్లాడ నీకేటికిన్.

బల—వర్షముఁ గురియింపకున్నఁ జాలదా?

కృష్ణు—ఓహో! తుదకిదియా మీసందేహము? ఆభయము మీకే మాత్రమును వలదు. వాన కురియుటలో దేవేంద్రుండేమి చేయం గలండు?

ఆ. వె. సంద్రమందు నీరు ♦ చండభానుని వేఁడి
దగుల నావిరిగను ♦ నెగసి దివిని
మేఘరూప మంది ♦ మేగిని వర్షించు
దీనిలోన నింద్రు ♦ తెలివి యేమి?

బలరా—అట్లయిన నింద్రునికిఁ దురాషాట్టనియు, మేఘవాహనుఁడని యుఁ బేళ్లేల కలిగినవి?

కృష్ణు—నేతిబీరకాయలో నేయి యేమాత్రమున్నదో?

బలరా—(నవ్వి) కృష్ణా! నీవు మాటలలో నతిచతురుడవు. నీతో వాదింపలేము గాని నీవీయాగము నెందులకు మాన్పింప నిం కిట్టితివో నాకుఁ జెప్పుము.

కృష్ణు—మిమ్ముల ననవసరమగు వ్యయమునుండి తప్పించుటకే! వేఱేమి యున్నది?

నందు—ఆవ్యయ మిదివఱకే చేయబడినది. యాగ సంభారములన్నియు సిద్ధపఱుపఁబడినవి. ఇఁక మానుట యెట్లు?

కృష్ణు—మఱియు మేలయ్యె. ఆసంభారములఁ జెప్పింపుఁడు. అన్నయు నాయింద్రుని మొగముఁ జూడఁబోయుటకు మారు మన మందఱ మిష్టమైన పిండివంటలఁ జేసికొని కడుపులార భుజింతము. బీదలకింత పెట్టుదము. బ్రాహ్మణులకు మంచి దానము లిత్తము. గోవుల కిష్టమైన ధాన్యరాసులఁ బోసి తినఁబెట్టుదము. లేఁగల కడుపులునిండ బాలు ద్రాగింతము. గొప్ప పండుగఁ జేసి కొందము.

బల—నీవేదియో చెప్పి యుబ్బించుచున్నావు. కాని యాగార్థముల నిట్లు మఱివినియోగపఱుప వచ్చునా?

కృష్ణ—దుర్వినియోగమేమి? దేవరాజు పేరు చెప్పి మంటలోఁ బాఱఁ బోయుట సద్వినియోగమా? మనమును మన గొల్లలందఱునుఁ మఱియు ననేకులగు బీదవారును, విప్రులును, గోవులును, సంతోషించునట్లాచరించుట దుర్వినియోగమా? పలువురు తా మొనర్చుదాని లాభనష్టముల నెఱుంగకుండ నెవ్వరో చేసిరిగదా యని తాముకూడఁ జేయుచు ననుకరణంబే యుత్తమధర్మముచే నెంతురు. కారణము లేకయే వింతగానున్న ప్రతివృక్షమునకుఁ బూజ! ఎత్తుగానున్న ప్రతివల్మీకమునకు బూజ! పనిలేక తనకేదియో దేవత యావేశించినదని వీధిలో గంతులువేయు ప్రత్యస్మాదికినిబూజ! అడవినుండి వచ్చిన ప్రతినక్కనకునుబూజ! దీనికిఁ బూజ! దానికిఁబూజ! ఎందునకది యంతయు? లోకమంతటిలో మనగొల్లలకే యిట్టి వెఱ్ఱి యూహలు చాలఁగ నావహించినవి. నామాట నాలకించి, మీరు యాగము నీసారికి మానుఁడు. ఇతరులును మనవలెనే మానుదురు. క్రమక్రమముగా మనకులమునకున్న పిచ్చి నమ్మకము లన్నియు వదలఁ గలవు. గొల్లలు సుఖించెదరు.

నంద—ముందెవ్వరయిన మానినచోఁ దరువాత మనము మాన వచ్చును.

కృష్ణ—మనము చేయునది మంచిపనియైన యెడల మన మొకరి కొఱ కాఁగుట యెందులకు? పోనిండు. మీయాగసంభారముల నంతగా వ్యయపఱుపవలెనన్న నదిగో! ఆగట్టునకుఁ బెట్టుఁడు. దానిపై మనగోవులు చాలకాలము నుండి మేయుచున్నవి. కాన నట్లుచేయుట కృతజ్ఞతా సూచనంబుగ నుండు. అదియుఁగాక మనసంభారముల రసమంతయు భూమిలోఁ గలయుటచే నా భూమిపై నిఁక బెరుఁగు కసవు, మఱియు మృదువుగను, రుచిగను నొత్తుగనుండును. ఆవులు బాగుగ మేయును.

బల—కృష్ణా! నీకెందుల కింతట్టి పట్టు?

కృష్ణు—నాకేమియుఁ బట్టులేదు. నన్నడిగితివి గావున నాకుఁ దోఁచి నట్లు చెప్పితిని. నామాటలు మీకు నచ్చకున్న మీరు పోయి యాగముఁ జేసికొనుఁడు. నేను రాను.

బల—(నందునితో) నాయనా! కృష్ణుఁ డేకారణముననో యీయాగము కానీకుండవలెనని తలపెట్టియున్నాఁడు. అతని సమ్మతి లేక మన మది నెఱవేర్పలేమని నాసమ్మకము. పోనిమ్ము. ఈసారి మాని వేయరాదా?

నందు—నాకును వానిమాటలు సకారణముగనే కన్పట్టుచున్నవి. అది యుఁగాక యీయాగవ్యయము చాల నధికముగ నుంటచే నది మనము భరింపలేనిదై యున్నది. కావున వీలైన నది తప్పించు కొనవలెనని నాకును దోఁచుచున్నది.

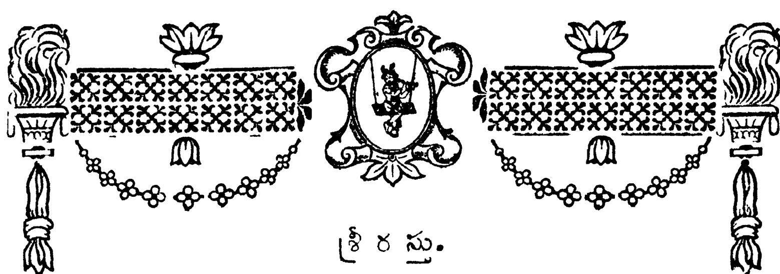
బల—కృష్ణా? నీవంతగాఁ జెప్పుదానిని మేము మాత్రము నిరాకరింతుమా! కాని గ్రామములోని తక్కిన గొల్లలలను గూడ విచారించిగాని యిది మానరాదు. కావున నీవుకూడమాతో రమ్ము. వారితోఁగూడఁ జేరి యాలోచింతము.

నందు—ఔనది నిజమే. అట్లుచేయవచ్చును.

కృష్ణు—మేలు మేలు. నావిన్నపమును మీ రాలింతురనియే యింతదూరము చెప్పితిని. సరియే. పోదము రండు. గోపకులారా! మరల నిప్పుడే వచ్చి కలసికొందును. లేకున్న మీమందలతో బాటు నా మందనుగూడ వ్రేపల్లెకుఁ దోలికొనిరండు. నామందసంఖ్య యెఱుఁగుదురుగా?

1 గోప—ఎఱుఁగుదుము. అట్లే తోలితెచ్చెదములెమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరోపిజయతామ్.

శుభమస్తు.

గోవర్ధనోద్ధారణము.

ద్వితీయాంకము.

దేవలోకము—దేవేంద్రునిసభ.

ప్రవేశము:—దేవరాజు, బృహస్పతి.

దేవేంద్రు—గురువర్యా! నాకు నేఁడేమో చాల విసుఁగుగా నున్నది. మదిలో నేమియుఁ దోచుటలేదు.

బృహ—చాలకాలమేపనియు లేకుండుటచే నట్లున్నది కాఁబోలు.

దేవేం—పనిలేకేమి? ఐరావతమునెక్కి యూరంతయుఁ బరిక్రమించితిని. తరువాత గంధర్వాంగనలచేత సంగీతము విని కొంతకాలము గడపితిని. దేవా! ఏమాలోచించుచున్నారు?

బృహ—ఏమియులేదు. మీ విసుఁగుఁదల యెట్లు మానునాయని యాలోచించుచున్నాను.

దేవేం—అప్సరోంగనలఁ బిలిపించి నాట్యము చేయుమందునా? ఔనది బాగుగానున్నది. ఓరీ! ద్వారపాలకా!

ప్రవేశము—ద్వారపాలకుఁడు.

దేవేం—నాట్యము చేయ సంసిద్ధలైన యప్సరస్త్రీలను ద్వరగానిమ్మనుము.

ద్వార—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

బృహ—(తనలో) ఈతనిబుద్ధి యెప్పుడును విషయలంపటమై వర్తించుచున్నదిగదా! మాన్పఁగాఁజూచెదనా? ఏమో? ఏమికోపమువచ్చునో? ఐనను గురుఁడనుగదా! చెప్పిచూచెద.

దేవే—ఏమట్లూరకాలోచించుచున్నారు?

బృహ—ఆ! వేఱేమున్నది? ఇదిగో! చూడుము. అప్సరలతో నాపైని నాట్యము చేయవచ్చు—కాదు. కాదు. చేయించ వచ్చును. కాని ముందేదైనఁ గొంచెముగాఁ బుణ్యగ్రంథమును జదివి కాలక్షేపముచేసిన బాగుగ నుండునేమో!

దేవేం—మీరింత తలపోసి తుదకిదియా నాకుఁ జెప్పవచ్చినది? ఏదియో వ్రాతపుస్తకమును జదివికొనుచుఁ గూర్చుండుట, వయసు మీరిన మీబోఁటి వృద్ధులకుఁ దగినదికాని, సకల సౌఖ్యముల ననుభవింపఁ దగిన మాకుఁ దగినదికాదు అదియుఁగాక నేనిది వఱకుఁ జదివిచూడని గ్రంథము లేవి యున్నవి?

బృహ—ఇదివఱకుఁ జదివియున్నను జ్ఞప్తిలేనిదానిని, జ్ఞాన బోధకముగానున్నదానిని, లేక విష్ణుకథల—

(అప్సరసలు ప్రవేశించి నమస్కరింతురు.)

దేవేం—గురువరా! ఆఁగుము. అప్సరోంగనలారా! మీశక్తికొలఁది నాట్యమాడి మమ్ము సంతోషపెట్టుఁడు.

అప్స—దివ్యాజ్ఞ ననువర్తింతుము. (నాట్యము సల్పుదురు.)

దేవేం—గురువరా! అందఱిలో నూర్వశియే బాగుగ నాట్యముచేయుచున్నదిసుమా! మీకు దేని నాట్యము బాగుగనున్నది? పరీక్షించి చెప్పుము.

బృహ—అడవిలో కుట్టిలకుఁ జమవుచెప్పుకొను నాకీ విషయమేమి తెలియును. (లేచి) రాజా! నాకు వేళయైనది. సెలవిచ్చిన—

దేవేం—(కూర్చుండబెట్టి) వేళయైనఁ దరువాతఁ బ్రాయశ్చిత్తము చేసికొనవచ్చును లెండు. తామ లేకున్న నాకేమియుఁ దోచఁక పిచ్చిపట్టును.

బృహ—పిరలున్నారుగా?

దేవేం—వారివలన నాకేమియు సంతోషము కలుగలేదు. నేనెప్పుడును జూచుచున్న నాట్యమేగదా!

బృహ—(తనలో) ఈబుద్ధియే మొదట నుండఁగూడదా?

దేవేం—అప్సరలారా! మీరిఁక నాట్యము చాలించిపొండు.

అప్సరసలు—అనుగ్రహింపఁ బడితిమి.

(అప్సరసలు యింద్రునకు మ్రొక్కి నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ప్రవేశము—ద్వారపాలకుఁడు.

ద్వార—(తనలో) మారాజుగారేమొ కోపముతో నున్నారు.

దేవేం—ఓరీ! వచ్చి తెల్లమొగముతో నావంకఁజూచెదవేమి? ఉన్నదేమో త్వరగా వెలిగ్రక్కి పోరాదా?

ద్వార—దేవా! యాగసంభారములఁ గొనివచ్చు చారులువచ్చినారు.

దేవేం—చారులు! గీరులు! అందఱకు నన్నుఁజూచుట కిదేసమయమా! వీలుగాదు పొమ్మనుము.

ద్వార—(పోఁబోవఁగా)

దేవేం—ఓరీ! ఏమి! మాటవినకయే యట్లు పరుగెత్తెద వెక్కడకు? వారల రమ్మనుము.

ద్వార—(నిష్క్రమించును.)

దేవేం—దేవా! యాగమనిన జ్ఞాపకమునకు వచ్చినది. భూలోకమున రాక్షసబల మధిక మగుటచేత మనకు యాగ సంభారములే వచ్చుటలేదుగదా!

బృహ—కొలఁది కాలములోనే మనకష్టము లన్నియుఁ గడతేఱును లెమ్ము.

దేవేం—(విసుగుతో) ఎట్లు కడతేఱును? నీవలననా! నావలననా? మన భటులందఱుఁ బిఱికిపందలై, రాక్షసనామము విననంతనే పునరాలోచనలేక తిరోహితులగుచుందురు.

బృహ—(తనలో) తానుమాత్రమేల రాక్షసులను బొలియింపరాదో? (ప్రకాశముగా) అన్నియుఁ ద్వరలో సరిపడునులెమ్ము.

దేవేం—ఏమి సరిపడును? అసురుల వలనఁ బ్రహారములు మనకు సరి పడునా?

బృహ—కాదు. ఆనాఁడు నీవును, నేనును, బ్రహ్మయు వైకుంఠమున కేగి యిందిరానాథునితో మన బాధలఁగూర్చి మనవిచేసికొనఁగా, భూమిననవతరించి, మనబాధల నివారింపఁజేయుదునని వాగ్దానమిచ్చి యుండెనుగదా!

దేవేం—వాగ్దానమిచ్చుటకేమి? వైకుంఠమునఁ విశ్రాంతిగ నుండక మనకొఱకై భూమిలోఁ బుట్టుట కాతనికేమి తొందరవచ్చినది? ఆయనచెప్పినట్లు మన దేవకాంతలఁ జాలమందిని మనకులేకుండ భూమిలోఁ బుట్టఁ బంపితిమిగదా! వారలెక్కడఁ బుట్టిరో యేమైరో? మనకుఁ దెలియులేదు. ఇంతకు విష్ణువు అవతరించినట్లు, మనకు వార్త రానేలేదు.

బృహ—అవతరించెనో, అవతరించునో, అల్పజ్ఞులగు మనకు శ్రీహరి లీలాచర్య లనుభవమునపైగాఁక సులభముగ బోధనకువచ్చునా?

దేవేం—అవతరించునా? ఎప్పుడు? నినుఁబోలిన బృహస్పతులొక కోటి మందియు, ననుఁబోలిన దేవేంద్రు లొకలక్షమందియు, నిష్పత్తి

బ్రహ్మను బోలిన బ్రహ్మ లోక వేయిమందియుఁ బుట్టి చచ్చిన తరువాత—నెన్ని యుగములకో—ఎన్ని కల్పములకో—యవతరించును. నీమాటల కేమి?

ప్రవేశము—భటులు.

దేవేం—ఓరీ! మన్నుతినిన పాములవలె నిట్లు నెమ్మదిగా నడచెదరేమి? ఏమివి శేషములు? త్వరగాఁ జెప్పుము.

భటు—దేవనాథా! భూలోకమున రాక్షసుల బాధల వలన యాగ సంభారము లెక్కడను దొరక లేదు.

దేవేం—అది మన కెప్పుడు నున్నకర్మమేగదా! క్రొత్తసంగతు లేమి?

భటు—శూరసేనరాజ్యంబున వ్రేపల్లెలోని యాదవులు దేవర పేర యాగ మప్పుడప్పుడు చేయుచుండుట వాడుకయై యున్నది.

దేవేం—ఔను. కాని వారును జాలకాలము నుండి చేయరైరిగా! నేననిన వారికిఁగూడ నిర్లక్ష్యము కాఁబోలు!

ఉ. ఏదియొమూలఁగాఁ బడవి ♦ నెంతయుఁ గుమ్మరి కష్టమందుచుఁ
యాదవులాలమందలను ♦ నట్టిటుమేపుచు, జీవనంబులే
మేదినిసాగఁజేయుటకు ♦ మిక్కిలిఁ గుందుదురంచు నింకనే
నాదరరీతినుంటి నిసు ♦ మంతయుజాగిఁకమీఁద నైతునే.

ఐన నేమి? ఇప్పుడైనఁ దెలివిగాంచిరికదా! ఏవీయాగసంభారములు? వానిని బరీక్షించుచునైనఁ బ్రొద్దుపుత్తము. గురువరా! సంధ్యావందనకాలమైనను నిన్నిం దాఁపి ప్రాయశ్చిత్తమునకు లోఁజేసినందులకై వీరలు తెచ్చినవన్నియు మీకిచ్చెద.

భటు—దేవా! లేవు.

దేవేం—ఏమి లేవు?

భటు—యాగసంభారములు.

దేవేం—ఓరీ! వానిని మీరుదారిలో దొంగిలించితిరే కాఁబోలును' మి
మిమ్మెట్లు క్షమింపను.

భటు—స్వామీ!

దేవేం—స్వామియు లేదు. గీమియు లేదు. ఓరీ! ద్వారపాలకా! ఈదు
ర్మార్గుల నైరావతముచేఁ ద్రొక్కింపుము.

భటు—స్వామీ! మామొఱసాంతముగా నాలకింపవలెను.

దేవేం—ఆలకించుట కేమున్నది?

భటు—వారాయాగము నీసారిచేయలేదు.

దేవేం—చేయనిదే యాయాగప్రశంస యెందునకుఁ దెచ్చితిరి. సన్నా
రక యువిఘ్నాకరించుటకా?

భటు—మామనవి యొకింత శాంతముగా నాలకింపవలెను.

దేవేం—శాంతముగా నాలకింపకుండుటకు నేను ముంగోపినా? నా
యందేదోషమెప్పుడు కనిపెట్టితిరి?

భటు—దేవరయాజ్ఞకు బాత్రులము.

దేవేం—కానిండు. చెప్పవలసినది త్వరగాఁ జెప్పుఁడు.

భటు—వారీసారికూడ యాగముచేయుటకు సర్వమును సిద్ధము చేయు
చుండిరని విని మేమాస్థలమునకుఁ బోయితిమి.

దేవేం—ఏమైనది?

భటు—వారాయాగమును జేయలేదు.

దేవేం—మఱియేమిచేసిరి?

భటు—తెచ్చిన పదార్థములన్నియు తమ పేరున నాహుతిసేయకయే,
వారే తినివేసిరి.

దేవేం—ఆ! నిజముగనే...

భటు—నిశ్చయముగ.

దేవేం——(ఉగ్రుఁడయి) ఓరీ! గొల్లలారా! నా పేరునఁ దెచ్చిన పదార్థము
ల మీరనుభవించితిరిగా! ఏమికండకావరము!

ఉ. పాలును పెర్గు మీఁగడలుఁ ♦ బల్మరుబొజ్జలనిండమ్రింగి తో
కాలము నాలవెంటఁజని ♦ కర్షణకెట్టి శ్రమంబులేమిచే
జాలఁగఁ గ్రొవ్వి గొల్లలతి ♦ సాహసులై త్రిదశాధినాథులన్
దేలికఁజేసియాహుతికి ♦ దెచ్చిన ద్రవ్యములన్ హరించిరే.

వీరలకు, వీరిగోగణంబులకు నాడిపోషకుఁడ నేనని యెఱుఁగరు కాఁబోలును! నాకాగ్రహమువచ్చినఁ దుచ్ఛులగువీరెంత! వీరిగోగణమెంత! రెండేండ్లు మేఘముల వర్షము గుఱియవద్దనినఁ జాలదా!

క. గోవులకు మేపు వోటుల
నే వర్షము గుఱియఁబోవ ♦ నీరుండిన వా
రావులతో వైళంబే
చావరె యెందునను దిండి ♦ సమకూడమిచేన్.

బృహ——వారల్లెందుకు యాగము మానిరి?

దేవేం——ఎందుకు మానిన మనకేమి? మానిరి వారి గర్వమడఁచుటకు మనకది చాలును.

బృహ——ఇంద్రా! క్షమించి నామాట వినుఁడు. వారేదియో యవి లంఘనీయమగు నవసరము లేనిదే యూరక మఖము మానుదురా?

దేవేం——వారిపొట్టలఁ బోసికొనుటకంటె వేఱొక యవసర మేమున్నది? భటులారా! వారు మానుట కంతకంటె నేమైనఁ గారణమున్నదా?

భటు——ఉన్నది. అది తెలిసికొనుటకే యింత తడవైనది. వ్రేపల్లెలో గొల్లలందఱు దేవరపేర యాగము చేయుటకు సంసిద్ధులయి యుండగా, నందుఁడను నొక పెద్దకుఁ గొమరుడైన కృష్ణుఁడను బాలుఁడు వారికేదేదియో బోధించి వారల నివారించెనఁట!

దేవేం—ఆబాలుఁడు మాన్పించెనా? ఉన్నదియున్నట్లు చెప్పుచున్నావా? లేక సోమ మధికముగాఁ బానముచేసి నీవోటికోలఁదిఁ బేలుచున్నాఁడవా? జాగ్రత్త!

భటు—దేవా! నిజస్థితినుండి వీసమంతయిన నేవేఱుగఁ బల్కుట లేము. ఆ బాలుఁడు చాలఁ జిన్నవాఁడెయట!

దేవేం—ఆబుడుతడు చెప్పిన వారుమానిరా? గొల్లలకేమైనఁ బిచ్చిపట్టె నదా? ఆబాలుఁడు వారితో నేమని చెప్పెను?

భటు—అతఁడు వారితోఁ బల్కినమాటలు మేము తెలిసికొన జాలమైతిమి. కాని యాతడు వక్కాణించిన ముఖ్యాంశములు కనుఁగొంటిమి.

దేవేం—ఏమవి?

భటు—"మనకు వర్షములు కురియుటలో దేవనాథుని సాహాయ్య మేమియు లేదనియు, వర్షము నైసర్గికముగాఁ దనంతఁ దాఁగురియక మానదనియుఁ గావున దేవనాథునకు మఖము చేయించుట వృథావ్యయమనియు" బోధించెనఁట.

దేవేం—ఎట్లూ? కండకావరపుమాట లన్నియు నాబుడుతని నోటివెంట వచ్చినవే? వాఁడెట్టి వాఁడు?

భటు—అతనిఁ జూడకుండుటచే వాఁడెట్టివాఁడో మేమెఱుఁగము. కాని యాతఁడెవ్వరిమాటయును వినక యెప్పుడును పలుగాకి పనులు చేయుచుండు నని మాత్రము వింటిమి. మఱియు యాదవులం దఱకు నాతఁడనినఁ జాలభయమును గౌరవమును గూడనఁట!

దేవేం—వాఁడెట్టి వాఁడయిన మనకేమి? మనయెడల నగౌరవముఁజూపి యుండుటచే వారిని దప్పక శిక్షింపవలెను.

భటు—మేమెఱిఁగిన విషయము లందేదియు దేవరకడ దాఁపరాదు. నాబాలుఁడు గొల్లలకొక కొండనుఁ జూపి ఈ కొండపై మన యావులు మేయుచుండుటచే దేవనాథునికంటె నీకొండయే

మనకుఁ జాలనుపకారిగానున్నది. కావున మీ పూజలన్నియు నిఁక నీకొండకుఁ జేయుఁడని పురికొల్పెనఁట!

దేవేం—(కోపముతో) ఓరీ! పొగరఁబోతా! నన్నింతగా నెగ్గాడితివా? ఇఁక నీపని పట్టితెదను. అకృష్ణుఁడు చెప్పినట్లాగొల్లలాకొండకుఁ బూజచేసిరా!

భటు—ఇంకను జేయలేదు. నేఁడో, రేపో చేయఁబోవుచున్నారు.

దేవేం—ఏమీ! తుచ్ఛులగు మానవుల కింత యదరిపాటా? ఇంత నిర్లక్ష్యమా?

క. పుట్టినదాది జరామృతి
నెట్టనఁబై వచ్చుదేహ ♦ నిచయంబులతో
మిట్టిపడు శిలల వీరలు
మట్టించెద వీరినపుడు ♦ మనుచు నెవండో?

ఎట్లు? చూచెదఁగాక! ఓరిబాలకా! దేవేంద్రునికివచ్చు నాగ్రహము, నీవేదియోదుండగము చేసినప్పుడు నీపై వచ్చిన నీజనని కోపము వలెఁ జల్లారునది కాదుసుమా?

తే. గీ. పుల్లతో నావుతోఁకపై ♦ బొడుచుకొనుచు
"ఛొ, ఛొ, ఛో" యటంచు మునునీవు ♦ పెచ్చుపెఱిగి
దేవనాథునికెదురుగాఁ ♦ దిరిగినావె?
పురుగు పెద్దమంటలపైకిఁ ♦ బోవునటులు.

వర్షములఁ బట్టుమని యొక రెండేఁడు లాఁపితినా మీగోవులు మేయుటకు గడ్డియే లేకుండును. అప్పుడు నీకడుపునింపుకొనుటకు వాని చన్నులలోఁ బాలులేక, నీవు కొన్నినాళ్లాకలితో మలమల మాడినఁగాని నీయొడలికొవ్వు కరఁగదు. తలపొగరు తగ్గదు. దేవనాథుఁడనెవరనుకొంటివో! ఓరీ! భటులారా! మేఘదేవతలఁ బిలిచికొనిరండు.

భటు—(నిష్క్రమింతురు.)

బృహ—(తనలో) నేఁడీతని కేలొకో తగినకారణము లేకయే, కోపము తిరయముగా వచ్చుచున్నది? ఈతనివైఖరిచూడ నీతనికిఁ గొలఁదికాలములోనే యేదియో సంకటము వచ్చునట్లున్నది.

తే. గీ. తగినకతమింత లేకయే ♦ మిగులజనుఁడు
కోప, చింతాభయంబులఁ ♦ గూడియున్న
వాని పర్యవసానంబు ♦ దైన వేతలు
కొలఁదికాలంబులోనె రాఁ ♦ గలవు నిజము.

(ప్రకాశముగా) రాజా! పిల్లవాఁడువద్దనిన యాదవులందఱొక్కనాఁగ నీమఖము మానుదురా? వింతగానున్నది.

దేవేం—వింతయగుగాక! వారు మనల ధిక్కరించుట గొప్పనేరమందురా? కాదా?

బృహ—వారుచేసినది గొప్పనేరమె! చాల గొప్పనేరము. కాని యా పిల్లవాఁడు బోధించుటేమి? పెద్దవారు వినుటయేమి? చూడగా నేదియో వింతగానున్నది. ఇదిగో! చూడుము. మనమందఱము మనపిల్లల—మనకుఁ బిల్లలులేరుగా—లోకములో సాధారణముగాఁ బెద్దవారిబోధనలు చిన్నలువినుట సహజము. ఒకవేళ నేకుఱ్ఱఁడైనఁ బెద్దలకెదురాడినఁ రెండుతాడనము లొసగ్గి వానికి బుద్ధిరావలెను. ఆ తనిమాటపై నడిపింపుటయా?

దేవేం—కనులకుఁ బొగ రెక్కి కండకావరమున మతులుసెడినవారందఱి వలె నిష్ప్రభమునఁ జరింతురా?

బృహ—అటుకాదు. దీనిలో నేదియోవిశేషమున్నది. ఇప్పుడు మీరు వర్షము మాన్పించినను వర్షములేమిచే వారికి బాధ కొంతకాలమునకుఁగాని కలుగదుగదా? కొంతకాల మాఁగి దీనియుదంతమంతయు బాగుగ నెఱిఁగిన తరువాత నేకార్యమునకుఁగడఁగిన నేమిబాధ యున్నది? తొందరపడిన నేరికి హాని చేయుదుమో?

ఒక్కనిపై కోపించి పర్వముల మాన్పిన యెడల లోకమున కంత టికిని హాని కలుగునుకదా? ఎలుకను సంహారించుటకు యిల్లు కాల్చుటయను సామెత భూలోకమున నున్నది.

దేవేం—కావున తమయుద్దేశమేమి?

బృహ—మీరు యింద్రయాగము సలుపకున్ననేమి! మనకాహుతినిచ్చు వారెందఱు లోకములలో లేరు?

దేవేం—మీరు ఎప్పుడు మమ్ము విక్రమింపనీక, యిట్లనివారించుచుం దురు. దానవులఁ జూడుడు. వారి మాంసభేచ్ఛలే నీతులుగను, వారి సౌకర్యములే ధర్మములుగను, విఱ్ఱవీఁగుచున్నారు గాని నీబోటి ముసలి మూల్గులనే వేదమంత్రములుగాఁ బాటించుచు న్నారా? హిరణ్యగర్భుండును, ఫాలనేత్రుఁడును, వారికిఁ బ్రత్య క్షమై వారికి వరములిచ్చుచున్నారు గాని మన దేవతలకేమైన నిచ్చుచున్నారా? విష్ణువంతటివాఁ డవతారములెత్తుట వారికొ ఱకా నాకొఱకా? తుదకోడి చచ్చినఁ జచ్చిరిగాక! మనదేవత లలో నొక్కఁడైనను హిరణ్యకశ్యపుని యంత కీర్తి గడించెనా? రావణునియంత శౌర్యముంగాంచెనా? ఇప్పుడు భూలోకమునఁ దేజరిల్లు శిశుపాలునియంత పేరైనఁ బొందెనా? ఎందువలన వా రలకును మనవారికి నింత తారతమ్య మున్నది. మనవారలెట్లు పోయిన నేమివచ్చునోయని వెనుకాడుట చేతను, వారు వీరు లై విచ్చలవిడిగ వర్తించుట చేతను—సాహసమే యన్నిఁటికిని ప్రధానము. కావున నన్నిందుండి నిరుత్సాహపఱుపకుఁడు.

బృహ—(తనలో) ఓహో! రసము ముదురు చున్నది. ఈముంగోప మీతని నూరక పోనీయదు. ఐన నింకొకసారి చెప్పిచూచెద. (ప్రకాశముగా) రాజా! నీమేలుగోరువాఁడ నగు నామాట నింత యాలింపుము.

సీ. దేవేంద్ర! నీమేలు ♦ దినదినంబును గోరు
గురునిమాటకు కిన్క ♦ గొనకుమయ్య
గొప్పవారలకైనఁ ♦ గొలఁది కార్యంబైన
నూహించి యొనరించు ♦ టొప్పునయ్య
కోపంబు మదిఁ బూని ♦ పాపపుణ్యంబుల
దెలియ కెవ్వరికెగ్గు ♦ దలపకయ్య
చిన్నబాలుఁడు గాన ♦ శిక్షింతు నవలీల
ననినమ్మి వానిపైఁ ♦ జనకుమయ్య
తే. గీ. గొల్లకుఱ్ఱఁ డల్పుఁడేయంట ♦ కల్లయయ్య
యేనతని నొక మిన్నగా ♦ నెంతునయ్య
యెట్టిపుట్టలో నేపాము ♦ యెఱుఁగమయ్య
యాతురత మాని లెస్సగా ♦ నరయుమయ్య.

దేవేం—ఆవెఱ్ఱిగొల్లలు మమ్ము ధిక్కరింపఁగలరా?

బృహ—ధిక్కరింపఁజాలరను కొనుము. ఐనను గొంచెమాఁగి సంగతుల నెఱుఁగుదము. ఒకవేళ నీవిప్పుడు వర్షము నిలిపినను కాలమునకుఁగాని వారికి బాధగలుగదు.

దేవేం—అట్లేని వారి గర్వప్రహారణము చేయుటకొక విధము గలదు. అనావృష్టివలన బాధ కొంతకాలమునకుగాని మానవులకుఁ దోఁపదు. అతివృష్టివలని సంకటము అప్పుడే తెలిసివచ్చును. ఏ! మేఘదేవతలు రారో?

మే. దేవ—(ప్రవేశించి) స్వామీ! ఏమిసెలవు?

దేవేం—మీరీక్షణమే మీమీమేఘజాలములతో - ఏవి? ప్రళయకాలమున వెడలు మేఘములన్నిఁటితో భూలోకమున వ్రేపల్లె యను గ్రామంబుపై కేగి యాపల్లెయు నాపరిసరప్రదేశములన్నియును నాలుగైరావతములంత లోతుగల జలార్ణవమగునట్లుగ

నఱములతోఁ, బిడుగులతోఁ, మెఱుపులతోఁ, హిమ శిలా వృష్టిగురిసి యీప్రదేశమునంతను నాశము చేయవలెను. అట్లు చేసి వచ్చితిరేని మీరు కోరుకొనినవెల్ల నిచ్చి సంతోష పెట్టు వాఁడ. నేనుఁగూడ నైరావతమునెక్కి మీవెంటవచ్చెద. బృహస్పతీ! తామింక ఆశ్రమంబునకు విచ్చేయుఁడు.

(నిష్క్రమించును.)

బృహ—ఆహా! ఎంతవాఁడయిన నేమి:

ఉ. కాలము దాపురింపతటిఁ ♦ గాంచఁడు మేలునుకీడుఁగాని, తా
మోలినెవండున్యాయమగు ♦ ముచ్చటయొక్కటి చెప్పఁజూచినన్
గాలునియట్టు లుగ్రుఁడయి ♦ కట్టడిమైకనుఁదిట్టు, వానికిన్
బోలినశిక్షయీదనుక ♦ బుద్ధియుఁగల్గదు కాలవక్రతా
లీలనెదుర్కొనం జనఁగ ♦ లేఁడు విధాతయు వానితాతయున్.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరోవిజయతామ్.

శుభమస్తు.

గోవర్ధనోద్ధారణము.

తృతీయాంకము.

గోవర్ధనగిరిప్రాంతభూమి.

ప్రవేశము—కృష్ణుడు; 1, 2, 3, 4 గొల్లలు. కొందఱుగోపికలు.

గోపిక—ఏమికృష్ణా! నీపట్టుదల! ముసలివారిసందఱను నీమాట చాతుర్యంబున నీదారికిఁ ద్రిప్పి, దేవేంద్రునిపేరఁ బెట్టవలసిన యాగ సంభారముల నీగట్టునకుఁ బెట్టించుచున్నావు!

కృష్ణు—పెట్టుటకదా కావలసినది; ఇఁక నెవ్వరిపేరఁ బెట్టిననేమి? అన్నియుఁ దుదకొకస్థలమునకే పోవునుగదా!

తే. గీ. ఏరికిచ్చిననేమవి ♦ యెల్లఁదుదకు
దైవసంప్రీతి కరములై ♦ తనరుచుండు
నీరమేనదిలోఁబడి ♦ పాఱుచున్నఁ
గడకు నాగరంబునుజేరి ♦ కలియుఁగాదె?

2 గోప—కృష్ణా! అదిగో చూడుము. నీవుచెప్పినప్రకారము మన మం దలన్నియు గొండచుట్టు నెట్లుప్రదక్షిణము చేయుచున్నవో

కృష్ణు—అవును! ఆహా! వానియందము చూడుము.

సీ. సొగసైన నడకతో ♦ సుందరాకృతితోడఁ
గోమలాంగులఁబోలు ♦ గోవులవిగో!
తల్లియావులచుట్టుఁ ♦ దాండవంబొనరించి
ముద్దులొల్కెడి లేఁగ ♦ మూఁకలవిగో?
పెద్దఱంకెలతోడ ♦ పెనుమూపురములతో
బుసపెట్టిచనెడి నాఁ ♦ బోతులవిగో!
వడిదైన నట్టులు ♦ నసివాఱుగిత్తలు
రాజిల్లిలాగు గో ♦ రథములవిగో!

తే. గీ. అమలపాయసంబుల నిండి ♦ నట్టికుఱ్ఱ
చయముతో నొప్పుగోపాల ♦ సంఘమదిగో!
చలిత తనుమధ్యవిలసన ♦ సన్మరాళ
గమనముననేగు గోపికా ♦ కాంతలదిగో!

బల—చూచితిరా! ఆయుత్సవ మంతయు నెంతసంతోషక రముగా గిరిప్రదక్షిణముచేసి పల్లెలకుఁ బోవుచున్నదో.

3 వ గోప—ఆహా! బొజ్జనిండ తియ్యని వంటల భుజించితిమి. చల్ల గాలిహాయిగా నున్నది. ఈపచ్చికపట్టుల పండుకొని హాయి గా కథలుచెప్పుకొందము.

(అందఱు పరుండుదురు.)

1 వ గోపిక—చిన్నికృష్ణా! నేనుపాయసము బాగున్నదా! లేక పర మాన్నమా!

కృష్ణు—నీవేదివడ్డించితివి?

1 వ గోపిక—పాయసమే;

కృష్ణు—అదే బాగున్నది.

1 వ గోపిక—కాదు. మఱచితిని. నేనువడ్డించినది పరమాన్నమే.

కృష్ణు—ఔనే! జ్ఞప్తికివచ్చినది. అదే రుచిగానున్నది.

1 వ గోపిక—కల్లలమారి పిల్లడా! నేనేదివడ్డింపలేదు.

కృష్ణు—కావుననే యందును నాకురుచింపలేదు.

2 వ గోపిక—ఆ! ఏమీ! వడ్డించినదినేను.

కృష్ణు—ఓహో! అట్లనా! కావుననే కడుపునిండ జుర్రితిని. మా అన్న య్యనడుగుము.

బలరా—ఓయిబాబు! నాకు మాటాడుట కోపికలేదు. నిద్రవచ్చుచున్నది.

నందు—అవును. కడుపునిండ దినినవారు విశేషముగ మాటాడకూడదు.

1 వ గొల్ల—కొంచెముసేపు నిద్రబోవుదము.

అందఱు—అవును. అవును. అట్లిట్లు పొరలి కొంచెము కన్నుమూసిన గాని ఆయాసము తీరదు.

అందఱు—అవును. ఆ! ఆ! (అని ఆవులించుచు గుఱ్ఱుపెట్టి నిద్రింతురు)

(ఉఱుములు, మెఱుపులు.)

కృష్ణు—అన్నా! లెండు. లెండు. గాలివాన వచ్చుచున్నది.

(అందఱు మేల్కొందురు.)

1 గోప—ఇప్పుడేగదా! కన్ను మూసికొన్నాము. ఆ! ఆ! (ఆవులించును.)

2 గోప—అప్పుడే యీమబ్బులన్నియు నాకాశము నిండినవేమి?

3 గోప—ఇంతనల్లని మబ్బుల నెన్నడును చూడలేదు. రాత్రివలెఁ జీకట్లు క్రమ్ముకొని వచ్చుచున్నవి.

కృష్ణు—మబ్బు క్రమ్ముకొనినప్పుడు చీఁకట్లు పడకుండునా? మీకెందు నకీవింత?

1 గోప—అరెరే! ఆపెను గాలి యప్పుడే ఇక్కడకు వచ్చినది.

కృష్ణు—(చప్పటులఁగొట్టి నవ్వుచు) ఓ హో హో! అటు చూడుఁడీ? గోపికల కేశబంధములు ముడివీడఁ దుమ్మెదల చాలువలె గాలి కెల్లెగురు చున్నవో?

1 గోప—కృష్ణా! నీకెప్పుడు గోపికల మెచ్చుకొను సంబరమేనా?

కృష్ణు—ఇప్పుడంతకంటె నుపద్రవ మేమివచ్చినది?

1 గోప—ఏమివచ్చినదా? అబ్బ! ఈగాలి యెంతచల్లఁగా నున్నది? నడిసీతువునందుఁ గూడ నింత చల్లదనము లేదే! దౌడలాడు చున్నవి.

2 గోప—(వణఁకుచు) మండువేసవి కదాయని, కప్పుకొను కంబళుల నైనఁ దెచ్చుకొనలేదు.

3 వ గోప—అందఱమీచెట్టు మొదటి కేఁగుదము రండు. (లోపల నేదియో విఱిగినధ్వని యగును) అమ్మయొ్యో! అంత పెద్దచెట్టే విఱిగినదే. ఏమి యీగాలి బలము!

1 గోప—మనము దానిక్రిందకుఁ బోయిన తరువాత విఱుగక ముందు గనే విఱిగినందునకు దానికొక దండము పెట్టుము. (లోపల నుఱుము మెఱుపులునడి) అయ్యయొ్యో! ఈ గాలితోఁబాటు వాన కూడనా! ఇట్టి యుఱుములను, మెఱపులను, నేనెప్పు డును చూడలేదే?

2 గోప—ఓరీ! మనము త్వరగా నిండ్లలోనికిఁ బోయి దాఁగికొందము రండు!

3 గోప—పాపము మన గోవులో?

2 గోప—వాని సంగతి రేపు చూడవచ్చును లెమ్ము!

కృష్ణు—స్నేహితులారా! నేనుండఁగ మీకేభయ మెందులకు? ప్రకృతి స్వభావమునఁ గాలమునకు వచ్చు వానకే మీరు తల్లడిల్లు చున్నారా? ఈవర్షమెంత సొగసుగఁ గురియుచున్నదో చూడుఁడు!

1 గోప—ఇదియేమి సొగసుబాబూ! నీకిది యొక యాటగానున్నది కాఁబోలును! మాకుఁ బ్రాణసంకటముగా నున్నది. ఓ. ఓ. చలి. చలి.

(పైనుండి చినుకులును పెద్దవడగండ్లును బడుచున్నవి.)

3 గోప—బ్రతికియున్న బలునాకేరి కొని తినవచ్చును. పరుగో! పల్లెకు?

(కృష్ణుఁడుగాక కొందఱవారు కలవరపడుచు పరుగెత్తి నిష్క్రమింతురు.)

కృష్ణు—(నవ్వి) నేఁదలంచినంత యైనది. మంచి వినోదము జరుగుచున్నది. మఖము మాన్పించితినని కోపించి దేవేంద్రుఁడీపని చేయుచున్నాఁడు. పాపము మాగొల్లలందఱు ఱాళ్ళవానకు భీతిల్లి యిండ్ల కుఱికినారు. వృథాప్రయాసముకాని దేవనాథుని ఱాళ్ళ వానకాయిండ్లు మాత్రమాఁగునా? (ఉఱుములధ్వని) నిజము. అదిగో! మావ్రేపల్లె పైనే విశేషముగా ఱాళ్లు పడుచున్నవి. (ఆవులఱచుధ్వని) అరెరే! ఈసందడిలో నా ప్రియమిత్రములగు గోవుల మఱచితినే. అవియు ఱాళ్ళవానకు భయమంది యార్చుచున్నవి అకటా! ప్రాణమునిన నీజంతుజాలమున కంతకు నింత భీతి యొందునకో! (లోపలధ్వని) ఓహో! వ్రేపల్లెపైఁ బిడుగులు పడుచున్నవే! మావారే యపాయము నొంది యుండరుగదా! ఇండ్లు పోయినను మావారికి ప్రాణాపాయము గలుగకుండుగాక! ఇఁక దేవేంద్రుని యిష్టము వచ్చినట్లు ఱాళ్ళ రువ్వనిమ్ము.

(తెఱలోఁ గలకలము)

అరరే! చిత్రము! ఏరికి అపాయముఁ గలుగకున్నను అందఱును భీతిల్లి మావారలా యిల్లుగూల నీయింటిలోను, నా చెట్టు విఱుగే

నీచెట్టుక్రిందను, నీపుట్టక్రిందను, నీపుట్టగూల నింకొక పుట్టచాఁటునకు నెట్లుఱుకు చున్నారో! వెఱ్ఱులారా! ఆ ప్రయత్నము లన్నియు మిమ్ముఁ గాన లేవుసుఁడీ! నాకడకు వచ్చినఁగాని మీకు క్షేమము దొరకదు.

తే. గీ. ఆపదలు గల్గునపుడు జీ ♦ వాళి యెల్ల
భీతినట్టిటు గొట్టుక ♦ పెనఁగుకంటె
జిత్తమున నన్ను నొక్కింత ♦ చింతసేసి
శరణటన్న బాధలవెల్ల ♦ సమసిపోవె.

ఓహోహో! పల్లెలోని యిండ్లన్నియుఁ బడిసమాప్తి యగుటచేఁ గాఁబోలు మాగొల్లలందఱు, విఱిగి పైబడునను భయముచేతఁ జెట్లక్రింద దాఁగనొల్లక బయలున నట్టిటు లుఱుకుచున్నారు. ఏమి వీరి యున్మాదము. పరుగిడినంతనే పైనుండి పడుఱాళ్ళదెబ్బలు తప్పునా? ఏఁ మాయనువీరులందఱుకు? ఇప్పుడు వారివీరత్వమేమి పనికివచ్చును?

(లోపల) కృష్ణా! ఎక్కడనున్నావు?

కృష్ణు—వీరెవరు? ఓహో! నాగోపికలారా! ఇంతసేపటి నుండియు వీరి సంగతియే మఱచి పోయితిని. పాపము వీరు చలిలోఁదడిసి యెంత వణఁకుచున్నారో! అకటా! వీరిలో ముసలివారు కూడఁ జాలమంది యున్నారే! ఇదిగో! ఒక గోపిక యిటు వచ్చుచున్నది.

ప్రవేశము—గోపిక.

గోపిక—కృష్ణా! ఎక్కడ నున్నావు?

కృష్ణు—ఇక్కడ! ఇక్కడ! ఏమి యుపద్రవము వచ్చినది? అట్లు కేకలు వేయుచున్నావు!

గోపిక—నీవు చూచుచునే యుపద్రవమేమియని యడిగెదవా? ఇదిగో నాభుజమును జూడుము. తాటిపండంత ఱాయి పడఁగానది యెంతనొచ్చుచున్న దనుకొంటివి?

కృష్ణు—ఏదీ చూడనిమ్మా! (భుజముపైఁ జేయి మోపి) ఇప్పుడేమాత్రము నొప్పిగా నున్నది?

గోపిక—మాధవా! నీవు నిజముగా మాపాలిటి దేవుడవే. నీవు చేయి మోపినంత మాత్రమున నాబాధయంతయుఁ బోయినది.

కృష్ణు—తక్కిన వారందఱు నెక్కడనున్నారు?

గోపిక—అందఱుఁ దలయొక దిక్కునకుఁ బోయి యున్నారు. కాని కొందరుమాత్రము మీతలిదండ్రుల చుట్టును జేరి మీమూలమున నింత వచ్చినదని వారిని దూషించు చున్నారు.

కృష్ణు—ఆ! నిజముగనా! మాయమ్మను, మాయయ్యను దూషించు చున్నారుగా! వారి తప్పేమున్నది? నీవిప్పుడే మఱలఁ బరుగెత్తి పోయి నేనిందున్నానని చెప్పి నాకడ కందఱను బిలుచుకొని రమ్మా. మీకేయుపాయమును లేకుండఁ గాపాడెద.

గోపిక—నీయొద్దనుండి పోయిన మఱల నాపై ఱాళ్లుపడునేమో!

కృష్ణు—ఏమియుఁ బడవు. ఒక్క పరుగునఁబోయి వారలందఱను రమ్మంటి ననుము. నాముద్దులాడివిగా! పొమ్మా.

(గోపిక నిష్క్రమించును)

కృష్ణు—ఆట ముదిరినది. చూచి నవ్వదగిన సమయము దాటిపోయినది. వీరిని గాపాడవలసిన యదను వచ్చినది. దేవేంద్రుఁడతని పంతముఁ గెలిచెనని యువ్విళ్ళూరు చున్నాఁడు గాఁబోలును. ఎట్లు? నేనుండఁగనే వాగొల్లలొకనిచేత లొంగుదురా? వారొకనిచేత భయముకల్గునా! చూచెదగాక!

(లోపల నావులఱచు నడి)

అకటా! నాముద్దు దూడలపై నింతైన దయలేక కఠినశిల లెట్లు గురియించుచున్నాడు! అమ్మా! నాకన్నులపండువగు తెల్ల యావు మెడనుండి రక్తము కారుచున్నదే. ఱాతిదెబ్బ తగిలినది గాఁబోలును! ఓ! దేవేంద్రా! ఇంక నీగర్వభంగము కాగలదు

(ప్రవేశము—గొల్లలు, గోపికలు, బలరాముడు, నందుడు.)

బలరా—తమ్ముడా! నీవుచేసిన దాని పర్యవసానమును జూచితివా?

నందు—కుమారా! దేవనాథున కాగ్రహము వచ్చునని నేను ముందే చెప్పలేదా!

1 గొల్ల—మేమిప్పుడెందుఁ బోయెదము?

2 గొల్ల—ఈరాళ్ళవానలో బ్రతుకుట యెట్లు?

గోపికలు—మాధవా! మాగతి యేమిచెప్పెదవు?

కృష్ణు—ఆఁగుడు! ఆఁగుడు! అందఱొక్కసారిగా నన్నడిగిన నేరికి బదులుచెప్పఁవాఁడను?

బలరా—మేమందఱ మొక్కసారి రాళ్ళదెబ్బలు తినలేదా?

కృష్ణు—కొంచెమాఁగుడు! భయమేమియు లేదు. ఈవర్షమిప్పుడే తగ్గిపోఁగలదు.

(రాళ్ళవాన పడుచున్నది.)

గొల్లలు—అమ్మయ్యో! రాళ్ళవాన మావెంటాడుచున్నది. బాబో! ఈదెబ్బలకుఁ దాళలేము. దేవుడా! ఇంకెంతైన బాటిపోయెదము.

(గోవుల యార్పులు)

బలరా—కృష్ణా! ఏమి యూరకున్నాడవు?

గోపికలు—స్వామీ! మమ్ము రక్షించుటకిదియే సమయము!

కృష్ణు—అన్నలారా! అక్కలారా! భయమందకుడు. ఓరీ ఇంద్రా! కృష్ణుని కడనున్న గొల్లల నొంచుట సులభ మనుకుంటివేమో పొరఁబడితివి?

శా. ఓరీ! గొల్లలు వెఱ్ఱిగొల్లలని నీ ♦ వుద్రేక సంరంభివై
కారుణ్యంబును మాని వృద్ధజనులుం ♦ గాంతామణుల్బాలురుక్
ఘోరార్తింబడికుంద; భీతిఁగలఁగన్ ♦ గోయూథముల్; రాళ్ళమా
పై రువ్వ, భవదీయమేఘవితతిం ♦ బంపించితే! దుర్మతీ!

ఉ. పంపిన నీదుమేఘములు ♦ పారముగా శిల లెన్నొ మాపయిన్
నింపినఁ, గాఱుచీఁకటులు ♦ నిండినఁజేరి మహాబలుండు బ
ల్తెంపుగవీచినన్, యశని ♦ తీవ్రతతో పయినాటుచున్న మా
కొంపలు గూలిపోయినను ♦ గొల్లలు లొంగరునీకు నింతయున్.

చ. బలముగలాఁడ నంచు సుర ♦ పట్టము నొందినరాజ నంచు, నా
పిలుపున నెల్లలోకములు ♦ భీతిఁ గలంగెదునంచు, వజ్రము
గలుగు నటంచు నీవుకడు ♦ గర్వముతోడఁ దలంచితేమొ? నా
చెలులగువీరి నేమియును ♦ జేయఁగఁజాలవు నీబలంబునన్.

శా. లేరే, యింద్రులుమున్ను, దేవతలఁ బా ♦ లింపంగ? యాగాళిఁ గై
కోరే! వారలు నీవలెన్ జనులపైఁ ♦ గోపించి, యేపాప సం
చారం బెర్గనిగోగణంబుల పడిన్ ♦ జంపంగ రాలురువ్వఁగా
రారిట్లైన యెఱుఁగనే సురపురీ ♦ రాజేంద్రులం బెక్కుఱన్.

ఉ. నాయెడఁ గోపమూని సుర ♦ నాథుఁడవయ్యును నన్ను నేమియున్
జేయుంగలేక దీనులగు ♦ చిన్నల వృద్ధులఁజూచి వీరిపై
సేయఁగబూనినా వహహా! ♦ యేమని చెప్పుదునీదు శౌర్యమున్,
న్యాయము, దోషి నన్విడచి ♦ యందఱి నేచుచునుండఁ బాడియే.

ఉ. గొల్లల నొంపఁజాలితిని ♦ కోరికదీరెఁగదా యటంచు నీ
వుల్లసమాడకేఁచిచట ♦ నుండఁగ గొల్లల కెగ్గురాదు వేఱే
పల్లెయు, నిండ్లుఁ బోయినను ♦ భద్రముసేసెదఁ జూడువీరి, నీ
వెల్లియు నాపయింగురియు ♦ మిచ్చతెఱంగున రాలవానలన్.

(వెనుకకుదిరిగి తనవారినిజూచి.)

తే. గీ. భయముఁ జెందకుఁడింక మీ ♦ పయినిరాళ్లు
గురియునంచు నేనిదిగో యీ ♦ గిరివరంబు
నెత్తిగోపులకుమ మీకు ♦ నెల్లరకును
బట్టువాఁడను దగునాత ♦ పత్రముగను.

రింపు, నాతోడరంపు. నేనుండ మిమ్మాపన్నియేమి చేయఁ గలఁడు?

బలరా—తిమ్ముఁడా! ఏమనుచుంటివి? ఈపర్వతమునెత్తి మాకు గొడుగుగాఁ బట్టెద ననియా?

అందఱు—మాధవా! మముఁ ద్వరగా నెందైనఁ గొనిపొమ్ము. ఈరాళ్ళ దెబ్బలకుఁ దాళఁజాలకున్నాము.

కృష్ణు— వేఁబుగా శంకసేయక నాతోడరంపు. (పర్వతమును సమీపించి) పర్వతరాజమా! నీవిన్ని దినముల నుండియు మాగోవులకు వలయునంత కసవు నిచ్చుచుండుటచేతనే గాక, మీపర్వతకులమున కంతకును శత్రువగు దేవేంద్రుడు నావారిని నిలువనీకుండుటచే నీయుదనున నీవు తప్పక మాకుఁ దోడ్పడి యుపయోగకారి వగుదువుగాక!

తే. గీ. గిరివరా! రాళ్లుమాపైని ♦ గురియకుండ
నేను నిన్ను ఛత్రంబుగా ♦ నెత్తుచుంటి
చలనమందకే కేంగేలి ♦ చివర నిలిచి
హిమశిలల నాపికై లాస ♦ సమతగనుము.

(గోవర్ధనము నెత్తుచున్నాడు.)

నందు—మన కృష్ణునికేమైనఁ బిచ్చిపట్టినదా! ఇదేమిపర్వతము నెత్తఁబోవుచున్నాడేమి? ఆ! ఆ! ఆ! అట్లు నిజముగా నల్లలనాడి లేచునది పర్వతమేనా! ఆ! ఆ! నాకన్నులు సరిగాఁ జూచుచున్నవా? నాకుఁగూడ మనోభ్రాంతి కలుగలేదు గదా!

(అందఱు నాశ్చర్యమునుఁ బొందుచున్నారు.)

బలరా—మనము చూచుచున్నదంతయు నిజమే! మనల రక్షింప భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడిట్లు చేయుచున్నాఁడు. సందేహింపకుఁడు. మొదట నామహాత్మునికి నమస్కార మొనర్పుఁడు.

(అందఱు జాగిలఁబడి మ్రొక్కి లేచుచున్నారు.)

కృష్ణు—నాగోపకులారా! వెలుపల నింక నాలసించిన వో మీపయిని రాళ్లు పడియుండును. తడయక లోపలికి రండు.

నందు—నాచేతులపై బెరిగిన చిన్నికృష్ణుడే యీపని చేయుట! ఓరీ! రామా! నీబుద్ధికూడ భ్రమ జెందలేదుగదా!

1 గొల్ల—ఆపెద్ద గట్టంతయు మాకృష్ణుని చిటికెనవ్రేలిపై నిలిచి యున్నదే!

గోపి—హా మాపర్వతమెట్లు కదలక నిలిచియున్నదో!

నందు—మన చిన్నికృష్ణుడే!

కృష్ణు—మీరింకను వెలుపల నిలిచెదరేల? దీనిక్రిందకు రండు. బాలుడనై బలముచాలక దీనిని మీపై విడిచెదనేమోయని భయమందుచున్నారేమో! ఆసందియము వలదు.

శా. "బాలుండీతడు కొండదాల్చి నుహా ♦ భారంబు సైరింపగా
జాలండోయని దీనిక్రింద నిలువ ♦ శంకింపగా బోలదీ
శైలాంభోనిధి జంతుసంయుత ధరా ♦ చక్రంబుపైబడ్డ నా
కేలల్లాడదు బంధులార! నిలుడీ ♦ క్రిందం బ్రమోదంబునన్"

(భాగవతము)

అన్నా! నీవేగి గోవుల నీక్రిందకు దోలుకొనిరమ్ము. అందఱు నాకడకురండు. (అందఱు బర్వతముక్రింద కేగుచున్నారు.)

గొల్లలు—ఆహా! ఇక్కడ యెంత హాయిగానున్నదో!

ముసలిగొల్లలు—వెచ్చగనున్నది.

1 గోపిక—ఇకనిక్కడ భయములేదు.

2 గోపిక—అమ్మయ్య! హాయిగనున్నది. నిద్ర వచ్చుచున్నది.

1 వ గొల్ల—అప్పుడు ఈవానలో వెలుపలకు పోలేము.

2 వ గోపకుడు—ఇక్కడనే నిద్రపోవుదము.

అందఱు—అవును. పరుందము.

(అందఱు శయనించి నిద్రింతురు.)

దేవేం—(తీవ్రతతో ప్రవేశించి.)

మంజరీద్విపద.

భూసభోంతరమెల్ల ♦ పూజ్యమానసుచు
నేమసముద్రంబు ♦ లేకమానసుచు
ముష్కర గోపకుల్ ♦ మూఁడులోకములు
జలమయంబై సూర్య ♦ చంద్ర నక్షత్ర
వితతి పెన్నీటిలో ♦ వెతలందుననుచు
భీతిల్లి భ్రమజెంది ♦ బెదరి యీగొల్ల
లెల్లతల్లడమంద ♦ యీపర్వతములు
మారుమ్రోగంగ; నీ ♦ మహికంపమొంద
విద్యుత్ప్రకాశము ♦ వ్రేలిగి యీజనుల
సంధులఁజేయుచు ♦ సంతటనిండు
సూర్యతేజమువోలె ♦ చూడంగలేని
జీవరాసులనెల్లఁ ♦ జీకాకుపఱుప;
"ఫెళు ఫెళ్లు" మనియొక్క ♦ పెట్టునభూమి
గోళంబుపగిలెనా ♦ ఘోరార్తినంది
యాభీరజనులెల్ల ♦ నడలియార్వంగ;
పిడుగులు పడునంత ♦ పెద్దయుఱుములును
వ్రేపల్లెవారికి ♦ వెఱపుగల్పింప;
నంతలోఁజీకటి ♦ యతిసాంద్రమగుచు

పరిసరారణ్య భూ ♦ ప్రాంతముల్ గ్రమ్మ;
గోవులార్చుచువచ్చి ♦ గోష్ఠముల్ దూర
మంచురాల్వానయు ♦ మబ్బులుమెరపు
లశని తేజంబులు ♦ నంధకారంబు
ముప్పిరిగొన్న యా ♦ గొప్ప మేఘముల
బలముతోఁ బగ మహో ♦ బలుఁడైన వాయు
దేవుండ! నీవునీ ♦ ధీరతఁజూపి
ఘోరవాతాహతి ♦ కుధరంబు లదరి
చలియింప నిచ్చటి ♦ సకలభూజములు
గూఁకటివేళ్ళతోఁ ♦ గూడి కూలంగ
శిలలు వెండాకుల ♦ వలెనె పైకెగయఁ
నీగిరిగుహాలన్ని ♦ యెసపి ఘోషిల్ల
యాభీరజనముల ♦ యాపల్లెయంత
ఘూర్ణిలోఁగలసి యు ♦ ద్ఘాతమైపోవ
వీపఁగావలయును ♦ 'వెఱ్ఱిగొల్లలను
వారియావులను, వ్రే ♦ పల్లెయు, మేఁత
బయళులు, సర్వంబుఁ ♦ బ్రబలుఁడౌ దేవ
నాథునియాగ్రహా ♦ నలమునఁగూలు
దుష్టకీటకములై ♦ దురపిల్లవలయు
ఎల్లలోకములేలు ♦ నింద్రునినన్ను
తేలికపఱచి మ ♦ త్తిలియున్న గొల్ల
బాలుఁడీవానలోఁ ♦ బడికుందవలయు
వజ్రిపంతముదీర ♦ వరలంగవలయు

(అటు నిటుఁ జూచి) ఇప్పుడు నాకు సంతోషముగా నున్నది. మనసు కుదుటఁబడినది. గోస్తనముల గుంజుకొని బ్రతుకు నీయాభీరు లఁట! నన్నుధిక్కరించి బ్రతుకుటయట! ఎక్కడఁజూచినను వారలలో నొక్కఁడయినఁ గనబడకుండ నాశనమై పోయిరి. మేలయ్యె. (గోవర్ధన పర్వతమును జూచి) ఆ! ఇదియేమి? ఈపర్వతము నిజముగాఁ గదలు చున్నదేమిఁ కోపావేశములో నేఁజెప్పినట్లుగ, గాలిదేవుండీ పర్వతముల తోఁబాటుగఁ గులపర్వతములఁగూడఁ గదలించుచున్నాఁడేమి? గొల్లల శిక్షించుట తప్ప యది నాపనిగాదే! ఎలుకను బట్టుటకుఁ గొండత్రవ్వ టయా! ఓహో! ఇదేమి? ఈపర్వతముక్రింద గుహాలో నెవ్వరో నరు లున్నారు. గొల్లలే! నన్నుఁ దప్పించుకొనుటకీక్రింద దాగియున్నవారు గొల్లలే! ఆ! ఎట్లు వారందఱును, వారిమందలన్నిఁటితోఁ గూడ నిందే యున్నారే! ఈపర్వతము క్రింద యంత పెద్ద గుహాయున్నది. కాదు. గుహాకాదు. గుహాకాదు. నేను బర్వతముల కన్నిఁటికి శత్రువు నగుట చేత నాకెదురై, వారినిఁ బోషించుటకీ గట్టుపైకెగిరి, వారిపై రాళ్ళఁ బడనీక కాపాడుచున్నయది. అదియెట్లు? ఎగురుట కాకొండ కేమైన ఱెక్కలున్నవా? మైనాకమొక్కటిదప్ప తక్కినవన్నియు నాచేఱెక్కలు గొట్టఁబడి యుండలేదా. చిత్రము. (బాగుగఁ జూచి) అరే! ఆశ్చర్య ము! ఇంతపర్వతమును నిజముగా నాచిన్నబాలుఁడే యెత్తియున్నాఁడా? నాకనులు భ్రమచెందలేదుగదా? ఒక్కటికాదు. రెండుకాదు. వేయి కన్నులు; అన్నియు మోసపోయియుండవు. ఔను నిజమే! నన్నుధిక్క రించిన ఆబాలుఁడే యీకొండనెత్తి పట్టియున్నాఁడు. ఔరా! వీఁడొక మాయావియగు రాక్షసుఁడు. కాకున్న నీకొండ నెత్తిపట్టఁగలుగునా? కాని నేను వీనినింతటితో విడిచితినేని నేఁజేసిన యీప్రయత్నమంతయు నేమిప్రయోజనము? ముల్లోకములవారు నన్నిప్పుడు "గొల్లల కోడిపో యిన యింద్రుఁడీతఁడే" యని గేలికొట్టరా! తప్పక వీరిపనిఁబట్టిగాని మ ఱల నేను స్వర్గమునకుఁబోవను. ఐన నింతపనిజేయుచున్న యీబాలుఁ డెవ్వఁడో ముందెఱుంగవలయును. కావున వీనితోమాటాడి, బెదరిం చెదను. (దగ్గరజేరి)

శా. ఓరీ! బాలక నీవెవండవు?

కృష్ణు— ,, ,, ఇట నీ ♦ వోఁగోరి, యందెల్లరన్

జీరన్వచ్చెదు నీవెవండవు?

ఇంద్రు— ,, ,, అమర ♦ శ్రీనేలి లోకాళి, నా

పేరేవిన్నఁ గలండు నింద్రుఁడను—

కృష్ణు— ,, ,, నేఁ ♦ బెంపైన గోవర్గము

వ్వారింగోరక మేపి యీయడవిలో ♦ వర్ధిల్లుగోపాలుఁడన్.

దేవేం—ఎట్లు? "ఎవ్వరినిగోరకయే నీవీయడవిలో గోవులమేపుచున్నావా నాయాజ్ఞ లేకయే, చేయుచున్నావుగా? ఏమి నీగర్వము!

సీ. ఓరి? నీపేరేమి? ♦ ,, ,,

కృష్ణు— పేరులెన్నియొవేలు

గలవందులో నేది ♦ గావలయును?

దేవేం—(తనలో) ఆ! ఏమి వీనిపొగరు?

నీనివాసంబేది ♦ ,, ,,

కృష్ణు— ,, నిఖిల జగంబులఁ

జెలఁగుదు నాకొక్క ♦ నెలవులేదు

దేవేం— జనకుఁడెవ్వఁడునీకు ♦ ,, ,,

కృష్ణు— ,, ,, జనులకే జనకుఁడ

గాని నాజనకుండు ♦ గలుఁగఁడెందు

దేవేం—ఏమి నీతలబిరుసుదనము?

,, ఏరుచెప్పిరినీకు ♦ నీగర్వవాక్యముల్?

కృష్ణు— ,, చెప్పెదనేనాకుఁ ♦ జెప్పరెవరు

దేవేం— ,, నెత్తికట్టితివేల ♦ యీకొండనీరీతి?

కృష్ణు— ,, గోవుల గొల్లలఁ ♦ గాపఁగాను

దేవేం— ,, అట్లొనర్చుటనాకు ♦ నహితమంచెఱుఁగనే!
కృష్ణ— ,, యెఱిఁగియే చేసితి ♦ నేమిభయము
దేవేం—తే. గీ. దేవనాథుఁడు కోపింప ♦ దేవగణము
భయమునఁబడెడి నీకేల ♦ భయములేదు?
కృష్ణ— నాకునేనాథుఁడను ♦ వేఱునాథుఁడెవఁడు
నన్ను భయపెట్టఁగాలేఁడు ♦ నమ్మునిజము.

దేవేం—ఓరీ! వదరుబోతా! అమరేశ్వరుండ నగు నన్ను నల్పునిగా నెంచితివా?

కృష్ణ—కాని, గొల్లకుఱ్ఱనికంటె నెక్కువ వాఁడవు?

దేవేం—నేననిన నీకింతయైన లక్ష్యము లేకున్నదే! ఓరీ! యాగముమానుమని వీరినేల బోధించితివి?

కృష్ణ—ఏలబోధింపఁగూడదు?

దేవేం—(తనలో) ఓహో! ఈనీచుఁడు నేనేమడిగినను సరియైనయుత్తర మీకున్నాఁడే? వీనితో నిఁక సామవాక్యములు పనికిరావు. (ప్రకాశముగా) వాచాటా! నేనిప్పుడీ పర్వతము నీచేతినుండి యూడఁబెఱికి యావలవైచి యప్పుడు రాళ్ళ మఱింత నీపైని నీవారిపైని గురియించిన నేమిచేయఁగలవు?

కృష్ణ—ఏదీ! మొదట నీగట్టు నాచేతినుండియెత్తుము. చూతము.

దేవేం—ఆ! నన్నింక నధిక్షేపించుచుంటివిగా? ఇదే నీపొగరడంచెద. (గట్టునెత్తబోఁగా నది కదలకున్నది) ఏమి యీగట్టు! నాకును గదలుటలేదే! "గొల్లవానికున్నంత బలమైన నీకులేద" ని నన్నెవ్వరు నవ్వరా! ఈపూన్కి నింతటితో విడువను. ఓరీ! నీవు బాలకరూపధారినగు మహారాక్షసుఁడవు. కాని నాయాగ్రహానలమును గాఁగలేవుసుమా! పర్వతమునెత్తఁజాలకున్న నావజ్రాయుధముతో నిన్నును నీవెత్తినట్టి యీగట్టును వ్రక్కలగునటు

లేసిన నేమిసేసెదవు? (వజ్రాయుధముతో నటుకంబోగా నంత యుం జీఁకటియగుచున్నది. రాళ్ళవాన గాలి నిలిచిపోవును).

(శ్రీకృష్ణాదులపై తెఱదిగును).

దేవేం—(తూలుచు వెనుకపడి) ఆ! నిజమా! కల్లయా! కలయా! మాయయా! మర్మమా! యంత్రమా! తంత్రమా! నిజముగా నాకు జ్ఞప్తికివచ్చు దుండగములన్నియు నేనేచేసితినా! శ్రీకృష్ణావతారతేజుఁడగు జగన్నాయకునకింత యెగ్గుదలంచినది నామనసేనా? ఇతరులదా? లేక యిది యంతయు వట్టి భ్రమయా? కాదు. కాదు. నిజమే. మాయయ్యను దూషించినదీ గిర్వష్టి విడనమేనా? మానాథునకెదుటఁ జాగిలిపడక మొండికొయ్యవలె నిలిచినదీ దుష్టతనువే? ఆతనిపై రాళ్ళుగురిపించినదీయింద్రుఁడే? మమ్ము నెన్నియోసార్లు కాచిన మహాత్మునిపై వజ్రము నెత్తిన యీకృతఘ్నుని హస్తములే? అవును. అవన్నియునీవే! ఆదుష్టుఁడు; ఆద్రోహి; ఆకృతఘ్నుఁడు; ఆపాపి; ఆనీచాతి నీచుఁడీ యింద్రుఁడే; బృహస్పతీ! నీమాటనైన నేలవినకుంటిని? విని యుండిన సర్వేశ్వరునకంత దగ్గఱగవచ్చియు, దూరమైయుండనే! పాదములంబడి పూజలొనర్ప సమయమువచ్చినను, దుష్టరాక్షసునివలె నాతనిపైఁ జేయియెత్తి యుండనే! ఏలవిందును! నాపాడు కోపము నాతల నావరించియుండ, గురుండవగు నిన్ను ధిక్కరించి పంపుదునుగాని సద్బోధనల విందునా? మేఘదేవతలారా! మీరు నేఁజెప్పినట్లేల చేసితిరి? మీకైనఁ దెలియలేదా? నేఁజెప్పినట్లు రాళ్ళఁ గురియుచున్న, నేను మిమ్మేమి చేసి యుండఁగలను? మీకు నిజముగ నధికారి యూయయ్యయే కదా! ఔను? నాకర్మ మిట్లుండ మీరేల యన్యథా వర్తింతురు? వజ్రాయుధమా! నేనిన్ను నాస్వామిపై కెత్తినను, ఆతనికేహానియుఁ జేయకుంటచే, నీవు నాకు సన్మిత్రుండవుసుమా? నీమేలెప్పుడును మఱవను. ఛీ! నినుంబొగను

చున్నాను. నీవు శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు హానిచేయఁగలపాటివాఁ వా? ఎట్లు! నినుబోటి కోటకోటియైన నాతని కొనగోటినంటఁ గలవా? అట్లు నిన్నెత్తినప్పుడు పాపినగు నన్నేల తెగనఱకలేదు? ఛీ! నీవు నాకు మిత్రుఁడవుకావు. శత్రుఁడవే. గోవర్ధన పర్వత మా! నీ వతిపుణ్యుఁడవు. పూజ్యుఁడవు. నాకుఁ బరమ మిత్రుఁ డవు శ్రీపతి కేంగేలిపై నిలుచు భాగ్యమున్న కొండలకబ్బునా? ఆతనిని, అతనికిఁ బ్రియులగు గోపాలురను, గోవులను గాపాడు పుణ్యమున్ని రాళ్ళకుఁ బట్టునా! నేనిన్నాతని చేతినుండి యూడఁ బెఱుకఁ జూచినప్పుడు నీవు నా చేతికి రాకుంటచే నాకుఁ బరమ మిత్రుఁడవు. అయ్యో! నాకు వాలియున్న బుద్ధియైన లేకుండె గదా! నేఁ గురిపించిన మందుశాస్త్రమహాత్మ్య మేమిచేయఁ జాల కున్నను, నాతని గోవులను, గోపాలురను నెంతగా బాధించి తినో! అందుచేత నాపై నాతని కెంతయాగ్రహము వచ్చినదో! అక్కటా! ఈపాపమునకు నన్నాతఁడు క్షమించునా? ఈదుష్టుని దుండగిముగు మదిలో నెంచకుండునా? అయ్యో! నా పరమా త్మయే కోపించిన నాకింక నేదిదిక్కు? ఏది మార్గము! ఏది స్వ ర్గము! ఏది దేవేంద్రత్వము! మాయయ్య నను రక్షింపనన్న, నన న్నియుఁ గాల్పనా? ఇఁక నాకిన్నియు నెందులకు? హా! దేవ దేవా!

ఉ. కన్నుల మాయ గప్పికొనెఁ ♦ గర్వవశంబున నిన్ను, శ్రీశు, నా
పన్నశరణ్యు, దీనజన ♦ బాంధవుఁ గానక ద్రోహబుద్ధినే
నెన్నియొ మొగ్గు లాడి, మఱి ♦ యింతయుఁ జేసితి నిట్టిపాపినన్
మన్ననసేయు మంచిదగ ♦ మానస మెప్పుడిఁకేమి సేయుదున్?

చ. వెలఁగిన గర్వభారమునఁ ♦ జిత్తమునందున మేలు కీడులం
దెలియక చేసినాఁడ, నవి ♦ ధీయుఁడనై కనుగొన్న నేరముల్
దలఁపకువానిఁ గోపమున ♦ దండన కర్హుఁడనౌదు, కానినీ
వలుగక నన్ క్షమించి మహి ♦ తాంచిత సత్కృపతోఁ బ్రోవరాఁగదే.

ఉ. పంతముఁ బూని నీయెడలఁ ♦ బాపము నింతగఁ జేసినాఁడ, నా
వంతయు సిగ్గులేక కను ♦ వంచనఁ జేసియుఁ గావుమంచు నీ
జెంతన యెట్లు చేసెదనొ ♦ చెప్పఁగఁజాల మహాత్మ ద్రోహినై
యెంతయు భీతిఁగొన్న సుతు ♦ నెవ్వఁడుగాచును తండ్రి వీడఁగా

శా. దేవా! శ్రితము భూమినెల్ల జనులుం ♦ దేవేంద్రుఁడుం జెప్పు, సం
సేవల్ పల్కఁగ నాకె చేయఁగను నేఁ ♦ జిత్తంబులో వేడుగా
దైవం బంచే మతిలేదటంచుఁ దలఁచ ♦ దర్పించి, యజ్ఞానినై
భావంబందున నిష్ఠలంపని మహా ♦ పాపుండనై తిం గటా!

చ. నిన్నుఁ దలంపకుండ దన ♦ నేర్పును లావుఁ గలంచి, గర్వితో
న్మత్తుఁడనై సువాఁడెవఁడు ♦ మ్మద్ధతి సేసినఁ జేయఁగాఁ దగ
నన్నతిఁ గాంచనేరఁడఁట, ♦ సారసపత్ర విశాలనేత్ర! ని
న్నెన్ని యొనర్చి వేగ నుతి ♦ కెక్కుదు మూఢ జగంబులం దగన్.

నాదురదృష్ట మీలెఁగ ♦ నగ గరుపంబున నన్న మించినట్
నాదరమూర్తివై నుతిచ ♦ యంబును బ్రోవఁగ, రాజసాంగ
సాదముఁ జేసినట్టి దయ ♦ పంపును జ్ఞాపకముండకుండె, ...
బాధలఁ జేసితే ఘనము ♦ వాంఛ వినాశక భక్తపాలనా.

తే. గీ. అని సోమకాసురుఁ డంత ♦ వేదములను
గొని, సముద్రంబులో డాగిఁ ♦ జని సిరులఁ
జంపి వానిఁ కేశవుఁ బోలి ♦ చదువు లిచ్చి
నట్టి మీన రాజము నెంతు ♦ నవిశభక్తి.

ఆ. వె. పాలసముద్రమునఁ ♦ బడి మున్గు మందర
గిరిని మోసె మమ్ము ♦ నెరుగ నిచ్చి
యమృతమును జయంబు ♦ నమరుల కిచ్చిన
కూర్మనాథు భక్తిఁ గొలుతు ♦ నెపుడు.

సీ. లాలితనీలరో ♦ లంబవేణీభార
మిరుల దిక్కులనిండఁ ♦ బ్రబలఁజేయఁ
గలికివాల్గన్నుల ♦ చలన విలాసంబు
ధీరుల మతులన్ని ♦ నీరుపఱుప
లలిత వాక్చాతురీ ♦ విలసనం బాకొన్న
జనుల వశ్యులఁజేసి ♦ కొని చెలంగ
మృదుల పాదద్వయ ♦ సదమల తేజంబు
పల్లవారుణకాంతి ♦ బారఁదోల
తే. గీ. మేనిసౌష్ఠవంబును గాంచి ♦ మానసముల
వేలుపులఁ బరక మ్ముల్లోక ♦ వితతి చూడ
సమ్మృతి మమరులకును బంచి ♦ సట్టె, రుచిర
దివ్యతరమూర్తి మోహినీ ♦ దేవిఁ దలఁతు.

మత్తకోకిల.

ఘోరకోటులమెల్ల మున్నతి ♦ దారుణ ప్రళయంబునన్
ఘోరసూ జలరాశిలోఁబడి ♦ క్రుంగ ధారుణినెత్తి యా
హిరణ్య దనుజేంద్రుమనిన్ ♦ ఘనగొప్ప కోరలఁ బెల్చుచున్
బోరి కూల్చినసూకరేశ్వరుఁ ♦ బూజ్యబుద్ధిఁ దలంచెదన్.

సీ. నేత్రద్వయమునుండి ♦ నెగయుకోపారుణ
కాంతికి రాక్షసుల్ ♦ గను వణంక
వక్రదంష్ట్రాంచిత ♦ వదనగహ్వరఘన
గర్జనంబులకు జ ♦ గంబు గదల
తీక్ష్ణనఖపంక్తికో ♦ ణాత మీఱి, రాక్షసే
శ్వరరక్తధారల ♦ వరుసఁ గురియ
బంధురదేశంబు ♦ సంహృతాసుర నాగ
ఘనకళేబరహారి ♦ [illegible]

తే. గీ. బావపల్లవములచెల్వ ♦ బాలకునకు
సమితభక్తి ప్రభావంబు ♦ నంత దెలుప
బ్రహ్మరుద్రాదిసురలకు ♦ భయముదోఁప
నసురఁదున్రించిన నరసింహు ♦ నాత్మనెంతు.

ఉత్సాహవృత్తము.

జయము నంది మమ్ముల బలి ♦ చక్రవర్తి స్వర్గముల్
భయములేక యేలుచుండ ♦ భంగపెట్టి యాతనిన్
రయముగాను గిందలోక ♦ రాజ్యమేలఁబంపి, యే
దయను వామనుండు బ్రోచెఁ ♦ దలఁతు నట్టికూరిమిన్.

చ. క్షత్రియుఁ డెవ్వఁడో పితరుఁ ♦ జంపె నటంచును గోప మూనితా
క్షత్రియు లందఱన్ జెలఁగి ♦ సంహారియించుచు, స్వర్గభూమికిన్
క్షత్రియమూర్ధకోటి పరు ♦ సం బలుమెట్లను గట్టిపట్టి, యా
క్షత్రియహంతి నెంతు నతి ♦ సాహసు భార్గవ రామనామునిన్.

మాలినివృత్తము.

ఘనకులంబునఁ బుట్టి ధరాసుత ♦ భార్యగఁ గైకొని, తండ్రి నిజం
బౌనయు నిల్పఁగఁ గాఱడవిం జని ♦ యంగనఁగోల్పడి రాఁకసులన్
వానరవీరుల సాయముతో ధర ♦ వ్రాలఁగఁ దున్మి, నిజశ్రీకులన్
గాలి ముదంబునఁ దేల్చిన రాముని ♦ పూజలి నామునినెంతుమదిన్.

సీ. దేవకీవసుదేవ ♦ దివ్యపుణ్యఫలంబు
నందియశోదాభి ♦ నందనంబు
పరివమునిమానస ♦ పంజరకీరంబు
పల్లవీజనశ్రేత్ర ♦ వైభవంబుఁ
గలుషరాక్షసమత్త ♦ గజసింహరాజంబు
దివిజహృత్సారసేం ♦ దిందిరంబు
నజ్ఞానకానన ♦ హరణాగ్ని తేజంబు
పుణ్యజనాళిప్ర ♦ పూజితంబు

తే. గీ. నయిన కృష్ణావతారము ♦ నందు నున్న
నిన్ను నెఱుఁగంగలేక యే ♦ మున్నవలను
జేయకుండఁగ నేరముల్ ♦ చేసినాఁడ
ఘోరగర్వాంధకార సం ♦ చారినగుచు.

మహాత్మా! ఆపద్బాంధవా! శాంతగుణప్రధానా!

ఉ. క్రూరులఁ బాపి సజ్జనుల ♦ కింపగు మేలొనరించి కావఁగా
ధారుణి నెత్తితివ్వియవ ♦ తారము లింక మరెన్ని యెత్తెదో
యేరెఱుఁగంగలారు భవ ♦ దిచ్ఛ తెఱంగు నెఱుంగఁ జాలఁగా
నేరరు బ్రహ్మరుద్రు లిఁక ♦ నేనన నెంతటివాఁడ మాధవా!

చ. నిరతము ధ్యానయోగమున ♦ నిష్ఠమెయిం జరింయిచువారలే
యెఱుఁగరు నీమహామహిమ ♦ నెప్పుడు నాలుగు బిడ్డలుగ ఘోరం
బరయుచు నాకభోగముల ♦ నంది మదాంధతఁ గుల్కి ఘోరసం
సరణపు సాగరంబునను ♦ సాగెడినే నెఱుఁగంగ నేర్తునే!

కావున, నోయార్తజన దోషనివారకా! నామనవినాలింపుము

చ. ఎఱుఁగక చేయుతప్పిద మ ♦ దెంతటిదైనను, దీనపోషణా
చరణుఁడ వార్తబంధుఁడవు ♦ సర్వజగత్పరి పోషకుండవుగ
గరుణమెయిన్ క్షమింపఁదగు ♦ గాని కనుగ్ గుపితుండవైన, నా
కరణిఁ జరించుమూఢులకుఁ ♦ గల్గునె జీవన మీజగంబునన్.

ఇట్లు లోకరక్షకుండవైన నీవే కోపించినయెడల నాకింక దిక్కెవఁడు?
తండ్రియే కోపించిన బిడ్డ లెందుఁ దలదాచుకొనఁ గలుగుదురు?

ఉ. తండ్రివి మూఢమూర్తులకుఁ ♦ దండ్రివిలోక చయంబునంతకున్
దండ్రివి మాకు నెల్లరకుఁ ♦ దప్పుల నెన్నిటి మేముచేసినన్
దీంద్రతఁ గోపమూని మముఁ ♦ దిట్టుట కొట్టుటమాని, సత్కృపాఖ్య
దండ్రి! హితంబుతో సుతుల ♦ తప్పులు గావక కోపగింతువే!

తే. గీ. నీవు కోపమూని ♦ నిల్వ వేఱొక చోటు
లేదు మాకు, నెచట ♦ నాదరణము
కలుగ దఖిలలోక ♦ కర్తవై నెచటను
జేర నేము లేదు ♦ వార మయ్య.

అయ్యయ్యో! ఇంకను నాయయ్యకు నాపై నలుక పోలేదా? కృష్ణా! మాధవా! భవత్కరుణాతేజః ప్రసారమున మదీయాజ్ఞానాంధకారముదొలఁగింపుము. లేకున్న నాకు వేఱు శరణంబు లేదు. నాయొనర్చిన దానికై నేనందుచున్న పశ్చాత్తాప మింతయని చెప్పుటకు నానోరు చాలకున్నది. ఐననేమి? నామనస్సునఁగల దంతయుఁ దెలియఁజాలిన నీకు నేనోటితో వేఱుగఁ జెప్పవలెనా? అంతయు నీవెఱుఁగుదువు. నీకుఁ దెలియనిది లీలావిభూతియందును, నిత్యవిభూతియందు మఱియొండు లేదు, కావున నీకుఁ బ్రియుండై నీయనంత మహాత్మ్యమెఱుంగఁ జాలినవాఁడే మహాత్ముఁడు. నీపాదపద్మము లంటిన భూమియే పుణ్యభూమి. నీకైంకర్యమున వినియుక్తమగు నేపదార్థము లైనను వంద్యములే: తదితరములు నన్నుఁబోలు జ్ఞానశూన్యులచే మెచ్చఁదగిన తృణప్రాయములు.

సీ. నీకు వందన మిడ ♦ లేకున్న జగములఁ
గలఁగింపఁదగు బాహు ♦ బల మదేల?
నీచింత లేకున్న ♦ నిష్ఠాగరిష్ఠతఁ
దవిలి చేసెడి గొప్ప ♦ తపము లేల?
నీపాదజలజసా ♦ న్నిధ్యము నను వ్రాలి
శరణు వేఁడనిపది ♦ శిరము లేల?
నీమూర్తి దర్శించు నింపు ♦ సంతోషంబుఁ
గాంచఁజూడనివేయు ♦ కన్ను లేల?

తే. గీ. నీకుఁ బ్రియమైన కార్యము ♦ లెన్నరవని
ధనము లేల? రాజ్యంబేల? ♦ ధైర్యమేల?
నీకు భక్తుండుగాని యే ♦ లోకమునను
జననమందిన పూరుషు ♦ జన్మమేల?

శ్రీహరీ! నీదయ లేకున్న నాకీస్వర్గరాజ్య మొదవునుఁ? నా కైభవము లెందుకు? ఇంద్రత్వమొందుటకు? దేవేంద్రత్వ మొందుటకు కల్పనా? నారాయణా! వాసుదేవా! నీవు నన్ను కటాక్షించకుండినఁ జాలు నేనిందే యుండి కల్పాంతముదాఁకి నా ప్రాణములు పోవునంతవరకు నీనామస్తోత్ర సంకీర్తనము చేయుచుండెదను. అప్పటికైన నీకృప రాదా! అప్పటికైన నాపాపము లంతరింపవా? అప్పటికైన నా తపము ఫలించదా?

సీ. మానినిబులతోఁ బోరు ♦ మానింపఁగానున్న
కరిరాజుఁ బ్రోచిన ♦ కరుణ యేది?
దుర్వాసునస్త్రంబుఁ ♦ దునిమి యాయంబరీ
షునిఁ బాలుఁ గాచిన ♦ సరణి యేదీ?
దుష్టుఁడైన సుమాలిఁ ♦ దోలి మన్నెల్లఁ
సమయింగఁజేసిన ♦ దయయు నేది?
యమకింకరులు పట్టి ♦ పట్టియజామిళు
నాయుఁ గాపాడిన ♦ ప్రేమ యేదీ?

తే. గీ. యేది ప్రహ్లాదు, నారదు ♦ నీక వాదు
నందనుని, శుకయోగిని ♦ నారదముని
వరుని; నలవిభీషణులింక ♦ భక్తజనుల
గోట్లకొలఁది రక్షించిన ♦ కూర్మి పెంపు.

ఆహా! గోపికానాథుని దయ నాపై నెప్పటికిని రాదేమో! ఇట్లు రాకుండునా! ఆతఁడు దీనవత్సలుఁడే! (యోచించి) ఓహో! తెలిసినది. విశదమైనది. ఓరీ! దేవేంద్రా! నీచాఁనకెంత గర్విష్ఠుఁడవు! శ్రీకృష్ణ

పరబ్రహ్మంబును బాధింపఁ జాలిన బలవంతుఁడవా! నీవొక శాస్త్రవాం యోగాము. వేయిసారు లగ్నివృష్టి గురియఁ గల్గినను నామహాయుహానిని పాదరేణువునైనఁ గదల్పఁ గల్గుదువఁటరా! నీవు నొప్పించినది యీగొని కలిపిరితి కరంబులగు గోపాలక గోయూథంబులను, అందుకొఱకే యగా జేవదేవుని కింత యాగ్రహము కలిగినది. లేకున్నఁ గలుగనే కలుగదు. అతఁడాశ్రిత వర్గములగు గోయూథములను, గోపాలురను నొప్పించు చుండిన నీపై నాతఁడు కోపించియే యుండఁడు. కావున నీయొగ్గులను లనైన యార్తినొందిన గోపాలురను గోవులను రక్షింపఁజేసుకొనుము. అప్పుడు నీపై నీయయ్యకుఁ గరుణవచ్చును. ఔను నిజమే. అట్లు చేసెదను.

సీ. మునుల కందఁగరాని ♦ ఘనుని నెట్టున్నని గాఁగఁ
బడసినగోపాల ♦ బాలురార!
బ్రహ్మకైనను లేని ♦ పరమేశుసంసేవ
గలిగినగోపికా ♦ కాంతలార!
హరి కూర్మితో మిమ్ము ♦ నిరతంబుఁ గాపాడ
గుణపుణ్యనిధులైన ♦ గోవులార!
వైకుంఠవాసుఁడు ♦ వరలునాయూరనే
మనుచున్న వ్రేపల్లె ♦ జనములార!

తే. గీ. వినుఁడి కోపినై నేమిమ్ము ♦ వెతలనంద
జేయ రాళ్ళనుగురిపించి ♦ శ్రీహరియెడ
గొప్పనేరము సలిపితిఁ ♦ గూర్మినన్ను
వే క్షమింపరె దండముల్ ♦ వేయునిడుదు.

(నమస్కరించును. తెఱయెత్తఁబడఁగా అంతయు వెలుగగును గోవర్ధనగిరి గుహలో నిద్రించు గోపాలురు; గోపికలు; గోవులు; మునిళ హాయించు కృష్ణుని కనుపింతురు.)

దేవేం—ఎట్లు! నిజముగా నాభాగ్యము పండెనా! నా శ్రీకృష్ణుని, నా చిన్నికృష్ణుని, నా నల్లకృష్ణుని, గోపికానాథుఁడగు శ్రీకృష్ణుని సర్వలోక పూజ్యుండగు నాకృష్ణునిఁగాంచు భాగ్యమబ్బెనా!

ఉ. శ్రీహరి! నీపదాబ్జములఁ ♦ జిత్తమునద్దలపోసి కార్య సం
దోహముకెల్ల నింపుమతి ♦ తోడను నీకరమంచు నెంచి యే
మోహమునందుఁ గ్రుంకకయె ♦ మూర్ధముసీకనయుంబునంచి, వే
దూహలఁబోకయున్న విభు ♦ లోన్నతసౌఖ్యపదంబులందరే!

ఉ. ఎవ్వఁడులోకసంచయము ♦ నెప్పుడు కూరిమిఁబోషించు; నబ్జజాం
డెవ్వనిపాదపద్మముల ♦ నిచ్చ మెయిన్ భజియించి ధీమతుల్
నివ్వటిలంగ సృష్టిగడు ♦ నేరుపుతోడను జేయుఁజాలు నే
నవ్విభుపాదపద్మముల ♦ సత్యనురాగముతోఁ భజించెదన్.

ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! (శ్రీకృష్ణుని పాదములపైఁ బడును).

కృష్ణు—దేవరాజా! వందనములు! వందనములు! ఈకట్టివాని పాదము ల తాము ముట్టఁదగునా? ఇది పెద్దలుఁ జూచిన నన్ను నింద సేయుదురు. దయయుంచి లెండు. (లేవనెత్తి) ఇప్పుడు జరిగిన పనికై మీరు వగవకుఁడు. మనమిద్దఱము చాలకాలమునాఁటి నెయ్యులముగదా!

దేవేం—కృష్ణా! నీతో నెయ్యుఁడగా నుండఁదగినంత వాఁడనా? నీ భృత్యుండను.

కృష్ణు—ఆట్లిప్పటికి సెలవీయఁజనదు. తాము సర్వలోక పూజ్యులు. తమయుత్సాహము కొఱకే చిత్రతరనాటకము మూచే నాడించితిరి. అంతియేగాని వేరేమియున్నది?

దేవేం—(నవ్వి) దేవదేవా! ఏనాటకమెవ్వరిచే నాడించుటకును సర్వ జగన్నాటక సూత్రధారివగు నీవ సమర్థుఁడవు. సర్వశక్తిమంతుఁడవు నీవిలాసము కొఱకు ఈకృష్ణాకాశతార నాటకంబున లోక శాంతి

కరమగు ఘోరరాక్షస సంహారాంకముయొక్క ప్రదర్శనమునకై దేవతలను పేర్చుకవర్గ మెదుట నమాచుచున్నది.

కృష్ణు—మిత్రులగు దేవరాజు సంకల్పసిద్ధులు

దేవేం—స్వామీ! మిత్రుఁడవని నన్ను గారవించితివి గావున, నామిత్రత్వము చాటించుచు నీకొక మేలువార్త నెఱింగించెద వినుము.

తే. గీ. నీదు సహతేజయౌవలక్ష్మి ♦ నీకు ప్రియము
సేయఁగాఁ, గుండెనేలని ♦ చిన్నిదానయ
తై జనించె నీయుత్తరాదమందు ♦ వినుము!
రుక్మిణీనామ మలరింప ♦ రూపవిభవ
నామోదగు సముదయంబున ♦ బేర్మితోడ
భార్యగాఁగొని సుఖములఁ ♦ బడయుమీవు.

కృష్ణు—దేవరాజు దీవనచే ధన్యుఁడను.

దేవేం—మఱియునో దేవా! నీచే రక్షింపఁబడు నీవేపల్లె ప్రజను నావర మనావశ్యకము. ఐనను ఎవరగాలించిన చెఱుపు వారిచే చక్కఁబెట్టించుట నీతిపథము కావున,

తే. గీ. వరమునిచ్చితి హిమశిలా ♦ వర్షమునకు
ముందువలె మీరెల్ల స ♦ మ్మోదము నను
సర్వసంపదల ను పశు ♦ సంఘములను
గలిగి సుఖముల నెప్పుడుఁ ♦ గాంత్రుగాక!

కృష్ణు—కృతార్థులమైతిమి.

దేవేం—(మఱల కృష్ణునకు నమస్కరించి) స్వామీ! నేనాజ్ఞగొందును.

కృష్ణు—చింతామణీ పేరంబున భద్రములరిగుము.

(దేవేంద్రుడు నిష్క్రమించును).

కృష్ణు—(ఒక్కింతసేపు మురళి వాయించి) తండ్రీ! తెల్లవారినది. లెండు. లెండు.

అందఱు—(మేల్కాంచి, ఒడళ్ళు విఱచుకొని, ఆవులింపుచు దిక్కులు చూచి, ఆశ్చర్యపడుచు నటింతురు).

నందు—ఓరీ! కృష్ణా! రాత్రి యెంత చిత్రమైన కల వచ్చినదిరా!

కృష్ణు—నాన్నా! ఏమది?

నందు—పెద్దరాళ్ళవాన నేడుపగలు రాత్రములు కురిసినదట. మనలను గోవులను ముప్పతిప్పలు పెట్టినదట. పల్లె కల్లోలమైనదట.

అందఱు—నాకు నట్టికలయే వచ్చినది. నాకట్టిదేవచ్చినది.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) నాన్నా! నిన్నటిరేయి మీరందఱు పక్వాన్నము లెక్కువగా మెక్కుటచే పీడకల వచ్చినది. అదిగో చూడండి. పల్లె యప్పటియట్లు కలకలలాడుచున్నది.

గోపి—నీవీకొండను యెత్తి మాపై రాళ్ళవాన కురియకుండగ పట్టి నట్లు కల నాకువచ్చినది మాధవా!

అందఱు—ఔనౌను! నాకునట్లే. నాకునట్లే?

కృష్ణు—మేలు. మంచికల. నేనీపెద్దకొండనెత్తుటే! కలలోనైన నీకది పెట్టిరాదో ఏలేదా!

నందు—ఎట్లయిననేమి! అందఱము క్షేమముగానున్నాము. లెండు. లెండు. లేగలను, తల్లియావులవద్దకు తోలి పాలుదీయుడు, ఓరీ! నాలముంతల తోముడు. నమవుడు పల్లెకు. పండుగ వంటలుడని, చాలనేపీగట్టుకొద్ద కూర్చొనాము.

బలరా—ఔను! తండ్రీ! ఎట్టి యద్భుతానుభవములును తత్కాలము నకు నిజములు. ఆపిదప అనుదినకార్యములకు మఱలువప్పుడా యనుభవములే స్వప్నతుల్యము లగును. ఇది లోకమర్యాద. కావున నిట్లగుగాక!

గోవర్ధనోద్ధారణము.

భరతవాక్యము.

ఉ. ధారుణిగర్వభారమున ♦ ధర్మ మధర్మ మొఱంగ కుండఁగా
నేరుసుధీనులకు వెతల ♦ నింతయుఁ గూర్చక, గోగణంబులన్
గూరిమిఁ బ్రోచి మేఁతలిడి ♦ గోప్యగఁ గాంచుచు సర్వపావనత్
చేరఁగ కృష్ణశిష్యమనం ♦ చిత్తము లందున నెంత్రుగాఁ బ్రతిన్

అందఱు—తథాస్తు.

(నిష్క్రమింతురు).

తే. గీ. అఖిలలోకేశు నవ్యయు ♦ నాదిపురుషు
శ్రీశు, గోవిందు, నచ్యుతుఁ, ♦ జింతఁ జేసి
వ్రాయఁగల్గితి నాటక ♦ రాజమును
లోకతృప్త సన్నియు నుజేయు ♦ వలచువడఁగా

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరో విజయతేతరామ్.

శ్రీరామార్పణమస్తు.

శ్రీశోభనాద్రి లక్ష్మీనృసింహస్వామినేనమః

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
2	16	బాషి	భాష
3	6	కెలవి	చెలమి
2	23	గంము	గరము
5	7	హైమసను.	హైమ సభ
7	1	గ్రేసె	గ్రంథ
7	13	కొస	కోప
8	8	నాగె	స్వాం
12	25	దార్ఢి	దార్ఢ్య
13	12	మూట	తూట
15	13	శత్ర	శత్రు
22	15	నాధు	నాథు
23	8	నాధా	నాసా
23	15	గుమ్మరి	గ్రుమ్మరి
27	2	వృస	వృం
28	18	వానికి	వానికి బుద్ధిచెప్పెదరు. కాని యిదేమిటి ఊరం దలు నోక
28	19	[illegible]	వర్తిం
28	20	[illegible]	వారం
40	14	చేయుర	చేయు
43	5	ప్రవే	ప్రవే
46	6	విన్న	విన్న

పే॥	పం॥	తప్పు॥	ఒప్పు॥
48	19	మను	మాను
50	2	ఎంత	పంప
50	13	[illegible]	[illegible]
52	13	[illegible]	[illegible]
54	7	[illegible]	[illegible]
54	[illegible]	[illegible]	[illegible]
54	[illegible]	[illegible]	[illegible]
56	7	[illegible]	[illegible]
58	[illegible]	[illegible]	[illegible]
58	13	[illegible]	[illegible]
59	7	[illegible]	[illegible]
59	8	[illegible]	[illegible]
59	10	[illegible]	[illegible]
59	11	[illegible]	[illegible]
59	22	[illegible]	[illegible]
59	24	[illegible]	[illegible]

